

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

SARA SLOKAN

**ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA
DEKLET NA SPLETU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SOCIALNA PEDAGOGIKA**

**SARA SLOKAN
MENTOR: DOC. DR. MATEJ SANDE**

**ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA
DEKLET NA SPLETU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

»Ravno sem spet pregledovala spletno stran, na kateri so ljudje glasovali o tem, ali sem cipa ali ne. Zadnji rezultati so kazali, da samo triindvajset odstotkov meni tako. Bila sem zadovoljna, ker sem dobila vtis, da vedno manj ljudi verjame lažem.« (McCaffrey, 2011, str. 103).

ZAHVALA

Za strokovno pomoč in nasvete pri pisanju diplomskega dela ter potrpežljivost ob mojih številnih vprašanjih se zahvaljujem mentorju doc. dr. Mateju Sandetu.

Za brezpogojno podporo se zahvaljujem staršem, ki so mi študij omogočili in mi vedno stali ob strani. Hvala tudi Teji in Martinu, ker sta bila tu, ko sem vaju najbolj potrebovala.

Hvala ravnateljem, svetovalnim delavcem, učiteljem in dijakom iz vseh štirih vključenih srednjih šol, ki so mi pomagali pri zbiranju podatkov.

POVZETEK

V diplomskem delu sem preučevala značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu. Namen raziskave je bil proučiti pojavnost spletnega nadlegovanja s poudarkom na spolnemu nadlegovanju deklet na spletu. V raziskavi je sodelovalo 318 dijakov in dijakinj drugih ter tretjih letnikov štirih različnih srednjih šol v Ljubljani (184 deklet in 134 fantov). Udeleženci raziskave so izpolnili anketni vprašalnik, ki sem ga za potrebe raziskave oblikovala sama.

Rezultati so pokazali, da statistično pomembnih razlik med spoloma pri pogostosti srečevanja z vlogo žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja ni, kar pa ne morem trditi za srečevanje z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja. Fantje so namreč poročali, da se pogosteje kot dekleta srečujejo z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja. Med fanti in dekleti je najpogostejša oblika spletnega nadlegovanja *flaming*, pisanje sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih. Rezultati so pokazali statistično pomembno razliko v pogostosti pri srečevanju z obliko *happy slapping*, kjer so fantje poročali, da se z njo srečujejo pogosteje kot dekleta. Največ sodelujočih je poročalo, da spletno nadlegovanje poteka javno na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram. Pri spolnem nadlegovanju deklet na spletu so se statistično pomembne razlike pokazale pri pogostosti srečevanja z vlogo žrtve, kjer so dekleta poročala, da so se z le-to srečala pogosteje kot fantje, in pri srečevanju z vlogo povzročitelja, kjer so fantje poročali, da se z vlogo srečujejo pogosteje. Kot najpogostejša oblika spolnega nadlegovanja deklet so bile ugotovljene umazane šale, kjer so fantje poročali, da se neodvisno od vloge z njo srečujejo pogosteje kot dekleta. Največ sodelujočih je poročalo, da se spolno nadlegovanje deklet na spletu dogaja na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram, zasebno nekoliko večkrat kot javno.

Ključne besede: spletno nadlegovanje, spolno nadlegovanje deklet, splet, mladostništvo

ABSTRACT

CHARACTERISTICS OF ONLINE SEXUAL HARASSMENT OF GIRLS

In my thesis I studied the characteristics of online sexual harassment of girls. The purpose of the research was to examine the manifestation of online harassment, specifically online sexual harassment of girls. The study included 318 second and third year students from four different high schools in Ljubljana (184 girls and 134 boys). The participants completed a questionnaire which I had designed myself for the purposes of this research.

The results showed there are no statistically significant difference between the sexes as regards the frequency of filling the role of victim or observer of online harassment; the same, however, cannot be said of the role of the person responsible of the online harassment. Boys reportedly enter this role more frequently than girls. The most common form of online harassment among boys and girls is *flaming*, writing hateful commentaries in public channels. The results showed a statistically significant difference of frequency regarding the form of *happy slapping* – boys having reported to encounter it more frequently than girls. Most of the participants reported that online harassment occurs publicly in social networks, e.g. Facebook, Twitter, Instagram. Regarding online sexual harassment of girls there were statistically significant differences in the frequency of filling the role of victim – girls reported having filled that role more often than boys, and the role of perpetrator, in which case the frequency was greater among boys. The most common form of sexual harassment of girls were found to be dirty jokes, which are more frequent among boys regardless of the role they play in them. Most of the participants reported that online sexual harassment of girls occurs in social networks such as Facebook, Twitter and Instagram – with slightly more occurrences in private than in public.

Keywords: online harassment, sexual harassment of girls, Internet, adolescence.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	MEDVRSTNIŠKO NASILJE	2
3	SPLETNO NADLEGOVANJE	3
3.1	ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA	5
3.2	OBLIKE SPLETNEGA NADLEGOVANJA	7
3.3	TRIKOTNIK VLOG V SPLETNEM NADLEGOVANJU	9
3.3.1	Povzročitelj spletnega nadlegovanja	10
3.3.2	Žrtev	11
3.3.3	Opazovalec	12
3.3.4	Krožnost procesa	13
3.4	POSLEDICE SPLETNEGA NADLEGOVANJA	14
4	SPOLNO NADLEGOVANJE NA SPLETU	16
4.1	DINAMIKA SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU	17
4.2	OBLIKE SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU	18
4.2.1	Nadlegovanje na podlagi spola	18
4.2.2	Neželena spolna pozornost	19
4.2.3	Spolna prisila	20
4.2.4	SPOLNO NADLEGOVANJE DEKLET NA SPLETU	21
5	EMPIRIČNI DEL	22
5.1	OPREDELITEV PROBLEMA	22
5.2	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	23
5.3	HIPOTEZE	23
5.4	RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	24
5.4.1	VZOREC	24
5.4.2	RAZISKOVALNI INSTRUMENT IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV 25	
5.4.3	POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV	26
6	REZULTATI	26
6.1	ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA	26
6.2	ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA DEKLET NA SPLETU	29
7	POVZETEK UGOTOVITEV RAZISKAVE	32
7.1	ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA	32

7.2	ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU	34
8	POMANJKLJIVOSTI RAZISKAVE IN IZHODIŠČA ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE.....	38
9	ZAKLJUČEK	40
10	VIRI IN LITERATURA	43
11	PRILOGE.....	i
11.1	SOGLASJE STARŠEV	i
11.2	VPRAŠALNIK.....	ii

KAZALO TABEL

Tabela 1.	<i>Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog pri spletnem nadlegovanju (N=318).</i>	26
Tabela 2.	<i>Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno obliko spletnega nadlegovanja (N=318).</i>	27
Tabela 3.	<i>Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog pri spolnem nadlegovanju na spletu (N=318).</i>	29
Tabela 4.	<i>Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno obliko spolnega nadlegovanja na spletu (N=318).</i>	30

KAZALO GRAFOV

Graf 1.	Deleži odgovorov na vprašanje, kje se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja (%), (N=318).	28
Graf 2.	Deleži odgovorov na vprašanje, kje se spolno nadlegovanje na spletu najpogosteje dogaja (%) (N=318).	31

1 UVOD

Živimo v svetu, kjer se obdobje mladostništva hitro spreminja. To obdobje je pomemben čas za gradnjo in razvoj posameznikove identitete, na kar vplivajo predvsem socialno okolje ter socialne interakcije. Čeprav danes mladostniki kasneje prevzemajo zrelejše socialne vloge, kot je dokončanje šolanja, iskanje in pridobitev zaposlitve, ustvarjanje partnerske zveze in starševstvo, lahko začetke pubertete opazimo bolj zgodaj. Na spreminjanje zakonitosti obdobja mladostništva pa vpliva tudi socialno okolje, ki je še bolj kot samo mladostništvo pod vplivom pričakovanih hitrih sprememb. V zadnjih nekaj desetletjih je neustavljiva rast števila elektronskih naprav in širjenje spleta radikalno spremenila posameznikove interakcijske vzorce ter ustvarila nove dimenzije medosebne komunikacije (Mishna, Cook, Gadalla, Daciuk in Solomon, 2010). S socialnim okoljem mladostnikov, kjer imajo danes pomembno vlogo družbena omrežja in mobilne aplikacije, se je preoblikovala tudi podoba vrstniške skupine.

Mladostniki na spletu preživijo povprečno štiri ure na dan (Ofcome, 2015), kar pomeni, da spletna komunikacijska orodja predstavljajo podaljšek tradicionalnim socialnim interakcijam. Novodobna tehnologija predstavlja mladostnikovo okno v svet, vendar ob nepazljivi uporabi lahko zunanji svet pripelje vse do domače postelje. Splet ponuja mladostnikom polje priložnosti za hitrejšo doseganje zrelejših socialnih vlog, a hkrati omogoča nastanek novih oblik nadlegovanja, ki so danes razširjene tudi na spletu. Tako kot nova komunikacijska orodja predstavljajo podaljšek tradicionalnim interakcijskim vzorcem, spletno nadlegovanje velja za podaljšek tradicionalnega medvrstniškega nasilja. Anonimnost, omejena stopnja starševskega nadzora, možnost neprestanega stika in redefinicija razmerja moči omogočijo mladostnikom, da izkoristijo splet kot orodje proti svojim vrstnikom (Patchin in Hinduja, 2006; Žakelj, 2013). Ena izmed pogostejših oblik spletnega nadlegovanja je tudi spolno nadlegovanje, ki sem ga pod drobnogled vzela med pisanjem diplomskega dela. Osredotočila sem se na spolno nadlegovanje deklet, saj sem presodila, da so bolj izpostavljena ranljiva skupina.

Kjer je vsako dejanje nadlegovanja eno nadlegovanje preveč, si želim, da moje delo prinese vpogled v stanje spletnega nadlegovanja s poudarkom na spolnem nadlegovanju deklet na spletu v slovenskem prostoru. Raziskava predstavlja dobro osnovo za snovanje preventivnih odzivov, ki so prilagojeni trenutnemu stanju in potrebam mladostnikov.

2 MEDVRSTNIŠKO NASILJE

Za razumevanje pojma spletnega nadlegovanja je potrebno začeti raziskovati na začetku, pri medvrstniškemu nasilju. Pri obravnavanju različnih oblik nasilja med mladimi je tuji literaturi najpogosteje uporabljen angleški izraz *bullying* (Patchin in Hinduja, 2006; Strauss, 2012), ki pa ga v večino drugih jezikov ni mogoče neposredno prevesti. V anglosaksonskem svetu lahko zasledimo tudi izraza *abuse* in *victimization*. Izraz *bullying* avtorji sicer definirajo precej podobno.

Olweus (1995) *bullying* razume kot situacije, kadar je učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnim negativnim vedenjem in dejanjem, povzročenih s strani njegovih vrstnikov ali sošolcev. Med agresivna in negativna vedenja šteje namerne poškodbe ter povzročanje neugodja s fizičnimi sredstvi ali z besedami, porivanje, brcanje, zbadanje, uporabo vulgarnih in agresivnih kretenj ter namerno izključitev iz skupine. Roland (1988, v Dekleva, 1996) piše o dolgotrajnem in sistematičnem duševnem ali telesnem nasilju, povzročenem s strani skupine ali posameznika, usmerjenega proti osebi, ki se ne more braniti. Obema je skupno, da izraza *bullying* ne razumeta kot zgolj fizično nasilje, temveč poudarjata njegovo kompleksnost in heterogenost oblik. V. E. Besag (1989) izpostavlja še pomen socialnega konteksta in nesorazmerje moči med žrtvijo ter storilcem. Kot pomembno spoznanje Dekleva (1996) razume, da *bullying* in sorodnih pojmov ne moremo opredeliti objektivno, kot pojav, ki obstaja zunaj družbe, vendar kot družbeno nasičen pojem, katerega definicija je odvisna od družbenih pravil in norm okolja, v katerem nastajajo. Torej je to pot med dovoljenim in nedovoljenim, med družbeno sprejetimi dogovori, kaj se sme in kaj ne. Spoznanje sovпада z mnenjem Kanduča (1998), ki meni, da je nasilje družbeno in kulturno dejstvo, ki se dogaja v simboličnih interakcijah, kjer ima ključno vlogo ravno perspektiva, ki opisuje primer nasilja.

Slovenski avtorji za prevod uporabljajo opisne definicije in približne prevode, vsi pa poskušajo zajeti vso njegovo kompleksnost. Izrazu nasilje se nekateri izogibajo, saj gre za širši obseg vedenja in ne nakazuje njegove kontinuitete ter neravnovesja moči, pojasnjuje I. Dogša (1995, v Olweus, 1995). V slovenski literaturi tako lahko zasledimo pojem ustrahovanje, ki sicer zajema najmanj sledi nasilnega vedenja, vendar največ posledic le-tega, ogrožanje, trpinčenje, preganjanje (Dekleva, 1996), vrstniško nasilje (Polak, Smrtnik Vitulić in Vošnjak, 2011; Pušnik, 1999), medvrstniško nasilje (Pečjak, 2014) in druge.

Pri vseh lahko zasledimo različno poimenovanje istega pojava, zato bom v diplomskem delu uporabljala prevod medvrstniško nasilje. S. Pečjak (2014) definiciji Olweusa (1995) dodaja, da je medvrstniško vedenje agresivno vedenje, ki je namerno (tu izključuje vedenje, ki je posledica igre) in vključuje neravnovesje moči med storilcem ter žrtvijo. Medvrstniško nasilje vsebuje ponavljajoče nasilje z namenom škoditi drugemu, ki ima različne pojavne oblike in je navadno skrito pred avtoriteto, deluje pa kot grožnja ne samo žrtvi, temveč tudi opazovalcem nasilja. Klasifikacije medvrstniškega nasilja so si različne, vendar se nekatere kategorije med seboj prekrivajo. Ena izmed novejših klasifikacij je klasifikacija, ki na podlagi analize več tisoč prispevkov v bazi psiholoških prispevkov PsychINFO loči **fizično nasilje** (porivanje, brcanje, poškodovanje lastnine), **odnosno/relacijsko nasilje** (manipulacija z medosebnimi odnosi), **verbalno nasilje** (zbadljivke) in **spletno nasilje** (širjenje govoric, pošiljanje žaljivih sporočil) (Berger, 2007).

V zadnjih dvajsetih letih je zaradi eksponentne rasti ponudbe elektronskih naprav in neobvladljivim širjenjem dostopa do spleta tako klasičnim klasifikacijam medvrstniškega nasilja stroka dodala še spletno nadlegovanje. Mishna idr. (2010) menijo, da je razvoj virtualne realnosti radikalno spremenil posameznikove interakcijske vzorce, strategije učenja, načine preživljanja prostega časa in, ne nazadnje, spremenila način komuniciranja. Tako se odpirajo polja priložnosti za nove oblike medvrstniškega nasilja, ki omogočajo novo dimenzijo krutosti, Kowalski in Limber (2007, str. S22) jo poimenujeta kot spletna krutost (ang. *online social cruelty*).

3 SPLETNO NADLEGOVANJE

Pojem spletno nadlegovanje, kot priložnost za spletno krutost, kljub svoji tesni povezanosti s sicer vsak dan bolj napredno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, še vedno ostaja zavit v tančico nejasnosti.

Spletno nadlegovanje je najpogosteje razumljeno kot namerno sovražno obnašanje, povzročeno z namenom škoditi drugim, kjer se za kanal uporablja informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, kot je mobilna telefonija, e-pošta, hipna sporočila, spletne strani in podobno (Belsey, 2005; Patchin in Hinduja, 2006; Ybarra in Mitchell, 2004; Wade in Beran, 2011). Za lažje razumevanje ob branju literature, ki je s spletnim nadlegovanjem povezana, velja opozoriti, da najdemo različne angleške izraze, ki spletno nadlegovanje pojmujejo drugače: *cyber-harassment* (Beran in Li, 2005), *online bullying* (Patchin in

Hinduja, 2006) in *online harassment* (Ybarra in Mitchell, 2004), razumejo pa ga podobno, kot je opisan v definiciji. Nekatere izmed definicij spletnega nadlegovanja vključujejo elemente ponavljanja (Patchin in Hinduja, 2006) in razumevanje spletnega nadlegovanja kot očitne agresije ter neposrednega soočenja z žrtvijo (Ybarra in Mitchell, 2004). Avtorja Patchin in Hinduja (2006) opozarjata, da pri spletnem nadlegovanju pride do redefinicije razmerja moči, vendar ne fizične ali socialne premoči, ki se kaže kot priljubljenost med učenci, temveč lahko posamezniku pri pridobivanju moči na spletu pomagajo predvsem kompetence uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Izraz, ki najpogosteje izhaja iz angleške besede *bullying*, avtorji njegov prevod *cyberbullying* izpeljujejo iz različnih slovenskih prevodov izraza *bullying*. V slovenski strokovni literaturi zato srečamo prevode, kot so nadlegovanje preko medmrežja (Informacijski pooblaščenec, 2009), spletno ustrahovanje (Lobe in Muha, 2011a), kibernetško nadlegovanje (Završnik, 2013), nasilje v kibernetškem prostoru (Žakelj, 2013), spletno nasilje (Jontes, Luthar, Črnič, 2015; Pečjak, 2014), spletno nadlegovanje (Cyberhelp, 2016) in druge. Pojemovni raznolikosti botruje tudi raznolikost primerov spletnega nadlegovanja, saj so si med seboj različni, tako glede ravnanja in starosti storilca ali žrtve, kot vloge tehnologije pri izvrševanju nadlegovanja. Završnik (2013) poudarja, da *bullying* postaja glavno izhodišče za pojmovanje nasilja ne glede na starost (sprva je bila to oznaka zgolj za medvrstniško nasilje), družbene odnose in družbene kontekste. Ločene obravnave sicer podobnih primerov so pripeljale do neenakomernega poznavanja pojma *bullying* med različnimi strokami, ki bi sicer med seboj poenotene lahko vodile do celovitejšega pojmovanja in razumevanja ter tako posledično k bolj kakovostni prevenciji in intervenciji (prav tam).

Izhajala bom iz klasifikacije, kjer se spletno nasilje pojmuje kot eno izmed oblik medvrstniškega nasilja, pojem spletno nasilje pa bom v diplomski nalogi v kontekstu razprave nadomestila z izrazom spletno nadlegovanje. Strinjam se namreč s Kandučem (1998), ki je mnenja, da je nasilje preširok pojem, saj se ga uporablja preveč splošno. Z izrazom nadlegovanje želim omejiti polje nasilja, ki vsaj v kontekstu priložnosti koriščenja spleta ne omogoča fizičnega nasilja, ki sicer predstavlja eno izmed glavnih vrst le-tega. Čeprav bo eno izmed mojih izhodišč medvrstniško nasilje, velja opozoriti, da pri spletnem nadlegovanju redko z gotovostjo trdimo, da gre za nasilje med vrstniki. Anonimnost uporabnikov spleta namreč storilcem spletnega nadlegovanja podari moč zakrivanja svoje identitete in resnične starosti.

Spletno nadlegovanje je pozornost javnosti zares pritegnilo šele skozi objave v medijih, kjer so bile prikazane najbolj ekstremne posledice spletnega nadlegovanja. Poročali so o samomorih posameznikov, ki so bili žrtve spletnega nadlegovanja (Schwartz, 2010). Sprva se zdi, da je to resnično nov pojav, saj poteka skozi kanale, ki jih pred več desetletji nismo imeli, niti jih nismo poznali. Pa gre resnično za nov pojav ali se je povečala le naša občutljivost zanj? Dekleva (1996) je že leta 1996 opozarjal, da medvrstniško nasilje ni nov pojav, vendar ga zaradi spremenjenega pogleda na otroke, na njihove pravice in odnose z njimi, razumemo tako. Je tu razlaga lahko podobna? Avtorji se strinjajo, da je to v povezavi z odklonskim vedenjem, ki v prostoru ni novo, vendar so nove dimenzije, skozi katere se vedenje izraža (Li, 2007; Završnik, 2007). Tu Patchin in Hinduja (2006) opozarjata, da pri spletnem nadlegovanju ne gre toliko za transformacijo iz tradicionalnih oblik medvrstniškega nasilja, temveč bolj za transmutacijo le-teh v virtualni svet. Medvrstniško nasilje je še razširilo svoj domet, saj fizična oddaljenost žrtve od storilca ne predstavlja več omejitve za obseg, pogostost in globino ob nadlegovanju občutene bolečine žrtve. Tako primeri medvrstniškega nasilja niso omejeni zgolj na zakonitosti resničnega sveta, temveč je problematika s prihodom novih tehnologij postala še bolj kompleksna.

Ker na odzive in občutljivost javnosti vplivajo predvsem mediji, menim, da je vredno omeniti izsledke raziskovalnega poročila Moč besed (Jontes idr., 2015). Ugotovili so, da vse obravnave spletnega nadlegovanja v medijih spremljajo problematične in nedokazane predpostavke. Pogosto je namreč omenjeno, da je nasilja več kot prej in je vseprisotno med mladimi, da je spletno nadlegovanje krutejše, ker ostane zabeleženo, tradicionalno nasilje pa ne, da spletno nadlegovanje lahko privede do samomora nadlegovanih otrok in podobno. Avtorji (prav tam) ugotavljajo, da je abstrakcija in posploševanje podatkov o nasilju strategija, ki je značilna predvsem za tabloide, ni pa omejena zgolj na njih. Tako ugotavljam, da je večanje občutljivosti javnosti skozi medijsko poročanje lahko dvorezen meč. Hkrati sicer dosega občutljivost javnosti in posledično željo, da se nekaj spremeni, vendar hkrati ustvarja atmosfero, ki temelji na nepreverjenih, a vendar senzacionalističnih podatkih.

3.1 ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Spletno nadlegovanje lahko poteka na več različnih načinov. Posamezniki lahko za izvajanje nadlegovanja uporabljajo osebni ali tablični računalnik in mobilni telefon (Patchin in Hinduja, 2006), pa vendar so to le naprave, ki omogočajo dostop do kanalov, skozi katere se spletno nadlegovanje najpogosteje izvaja. Pew Research Center (2014) ugotavlja, da se kar 66 % spletnega nadlegovanja zgodi na družbenih omrežjih, 22 % v komentarjih na spletnih straneh

tin 16 % pri igranju spletnih iger ter skozi elektronsko pošto. Dodajajo (prav tam), da so spletne strani in aplikacije družbenih omrežij priljubljen način preživljanja časa na spletu, kar je tesno povezano s priložnostmi za izvajanje spletnega nadlegovanja.

Avtorji (Cassidy, Faucher in Jackson, 2013; Connell, Schell-Busey, Pearce in Negro, 2013; Patchin in Hinduja, 2006) ugotavljajo, da ima spletno nadlegovanje značilnosti, ki storilce pritegnejo k izvrševanju in sodelovanju pri spletnem nadlegovanju. Kot eno izmed najbolj pomembnih, a večkrat prezrto značilnost, izpostavljajo virtualno anonimnost. Izmišljena uporabniška imena in lažni profili na družbenih omrežjih onemogočajo, da bi bila prava identiteta storilcev razkrita, a hkrati omogočajo storilcem več svobode ter manj nadzora pri izvajanju nadlegovanja. Cassidy idr. (2013) opozarjajo, da veliko moč storilcem podari ravno fizična oddaljenost od žrtve. Predpostavlja, da si nasilnež upa več, saj ne vidi neposrednega odziva žrtve, ki bi ga lahko pri nadaljevanju nadlegovanja ustavil. Storilci se s skrivanjem za anonimnostjo lahko osvobodijo norm in socialnih prepovedi, ki jih pred njih postavlja družba, v kateri živijo. Završnik (2013) dodaja, da anonimnost še povečuje strah žrtve, saj le-ta ne more oceniti, kako resna je grožnja in koliko možnosti je, da se bo uresničila. Završnik (2007) še opozarja, da je splet lahko prostor za vajo družbenih vlog, ki jih bodo uporabniki morda kasneje odigrali v resničnem življenju.

Pomanjkanje nadzora je prav tako ena izmed specifik spletnega nadlegovanja (Patchin in Hinduja, 2006). V spletnem prostoru je cenzura majhna, čeprav se na spletnih straneh trudijo to vrsto nadlegovanja omejevati. Komentarji na spletnih straneh so z razliko od zasebnih sporočil navadno vidni vsem, medtem ko vsebino zasebnih sporočil vidi samo pošiljatelj in prejemnik. Pri prehodu iz javnega na zasebno se cenzura in nadzor upraviteljev strani ter aplikacij konča. Menita (prav tam), da je ravno prisotnost računalnikov v zasebnih prostorih posameznikov tista, ki ustvarja lažen občutek zasebnosti. Spletno nadlegovanje še nekoliko bolj posega v intimo posameznika kot tradicionalno medvrstniško nasilje. Pri tradicionalnem medvrstniškem nasilju je dom tisti kraj, kjer se žrtev počuti varno, spletno nadlegovanje pa lahko s tehnologijo vstopi v prav vsako domovanje. Čeprav nadlegovanje ni pogojeno s fizično bližino storilca in žrtve, je občutek, da niso varni niti v domači dnevni sobi, tisti, ki jih zares lahko prestraši.

S. Shariff (2008) prepoznava neskončno občinstvo kot izjemno problematični vidik spletnega nadlegovanja. Dlje kot spletno nadlegovanje traja, več opazovalcev se zbere, ki s spletnim nadlegovanjem nadaljujejo – aktivno ali pasivno.

Kot eno izmed ključnih značilnost omenjajo tudi možnost neomejenega stika, saj storilci lahko do žrtve dostopajo kjerkoli in kadarkoli (Cassidy idr., 2013). Žrtve spletnega nadlegovanja računalnike in mobilne naprave uporabljajo zaradi upravičenih razlogov (spremljanje elektronske pošte, klepet s prijatelji, delo za šolo), zato jih ob prvem stiku s storilcem ne ugasnejo in odmaknejo. Ker naprave potrebujejo v vsakdanjem življenju, spletno nadlegovanje težko prezrejo. Patchin in Hinduja (2006) to razumeta kot veliko specifiko, saj imajo žrtve možnost odmika, vendar tega kljub vsemu ne storijo vedno (tu izvezmeta izsiljevanje). Splet je postal del vsakdanjega življenja posameznikov, ki jim omogoča vzpostavljanje in ohranjanje stikov, prav tako tudi sledenje dogajanju in trendom. Dandanes je tako med mladimi uporaba mobilnega telefona, prisotnost na spletu in sodelovanje na družabnih omrežjih izredno pomembno. A. Lenhart je s sodelavci (2010) ugotovila, da je pošiljanje besedilnih sporočil preko mobilnih naprav najbolj priljubljen način komuniciranja med mladostniki, pravzaprav predstavlja večino njihove socialne interakcije. Lobe in Muha (2011b), ki sta raziskovali med slovenskimi mladostniki, sta ugotovili, da otroci in mladi pri svojih spletnih aktivnostih najpogosteje uporabljajo družbena omrežja večkrat na teden – kar 60 % vprašanih. Z odkom od elektronskih naprav bi tako zmanjšali svojo interakcijo z vrstniki in se odmaknili od vira družbenega dogajanja.

Posamezniki pred svoje potrebe in želje postavljajo družbeno sprejetost, ki se prepoznava kot ključna pri razvoju mladostnikove identitete, samozavesti in samospoštovanja (Patchin in Hinduja, 2006).

3.2 OBLIKE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Vse taksonomije spletnega nadlegovanja so odraz razvitosti informacijsko-komunikacijske tehnologije v prostoru in času (Zavnišnik, 2013). Z razvojem IKT je težko ohranjati prvotne členitve, zato se le-te ves čas spreminjajo. V nadaljevanju navajam nekaj členitev, ki so se mi za trenuten prostor in čas zdele najbolj primerne.

Slonje in Smith (2008) med seboj ločita le štiri kategorije spletnega nadlegovanja:

- nasilje s pošiljanjem kratkih sporočil po mobilnih telefonih,
- nasilje preko elektronske pošte,
- nasilje s klicanjem preko mobilnih telefonov,
- nasilje, povezano z razpošiljanjem fotografij in videoposnetkov.

Nekoliko drugače na spletno nadlegovanje gledata Vandebosch in Van Cleemput (2009), saj ločita med neposrednim in posrednim spletnim nadlegovanjem. Med neposredno uvrščata fizično, znotraj katerega ločita nadlegovanje zoper lastnino (namerno pošiljanje zlonamernih računalniških virusov), verbalno (žaljenje in grožnje), neverbalno (pošiljanje neprimernih fotografij) in socialno nadlegovanje (izključitev iz virtualne skupine). Med posredno nadlegovanje pa uvrščata razkrivanje zaupnih informacij, krajo identitete in širjenje govorice preko mobilnih naprav ter spletnih strani.

Še nekoliko bolj razdelana je klasifikacija N. Willard (2007), avtorice ene prvih del na področju spletnega nadlegovanja *Cyberbullying and Cyberthreats*, ki ločuje:

- *flaming* (slovenskega prevoda še ne poznamo) – izmenjava sovražnih misli, ki se izmenjujejo med dvema ali več posamezniki tako, da uporabljajo IKT tehnologijo; pogosteje izmenjava poteka na javnih kanalih, v klepetalnicah, kot pa zasebno preko elektronskih sporočil;
- nadlegovanje (*harrasment*) – ponavljajoče pošiljanje žaljivih in zlobnih komentarjev; navadno je to oblika spletnega nadlegovanja med odraslimi, poteka pa na zasebnih kanalih;
- očrnitev (*denigration*) – posredovanje neresničnih informacij z namenom očrnitve, uničenja ugleda drugega; vključuje lahko digitalno preoblikovanje fotografij in videoposnetkov, pošiljanje žaljivih pesmi o nekom in podobno;
- poosebljanje (*impersonation*) – pretvarjanje, da smo nekdo drug, vključujoč vdiranje in prevzemanje tujih računov ter komunikacijo pod imenom nekoga drugega; T. Žakelj (2013) sem uvršča tudi preoblikovanje osebnega profila na družbenih omrežjih, ki jo naredi storilec, ki je žrtvi ukradel geslo;
- outing in prevara (*outing in trickery*) – oba pojma se nanašata na posredovanje osebnih podatkov nekomu, komur sicer ne bi bile zaupane – z namenom osramotitve žrtve;
- izključitev (*exclusion*) – namerna izključitev iz spletne skupnosti, ki so v spletnem prostoru precej priljubljene; T. Žakelj (2013) je prepričana, da so ključnega pomena za oblikovanje identitete mladostnikov; tu lahko povlečemo vzporednico z mnenjem Patchin in Hinduje (2006), ki menita, da je družbena sprejetost ključna za razvoj identitete in samospoštovanja;
- zalezovanje v spletnem prostoru (*cyberstalking*) – uporaba elektronskih naprav za zasledovanje drugega, kjer je groženj več kot pri nadlegovanju;

- happy slapping (slovenskega prevoda še ne poznamo) – snemanje nasilnega vedenja in kasneje v posmeh žrtvi razpošiljanje posnetka ostalim uporabnikom spleta; ta oblika nadlegovanja se je razvila na podzemnih železnicah v Veliki Britaniji, kjer so snemali nadlegovanje žrtve in posnetek poslali ostalim;
- seksting (*sexting*) – objavljanje in širjenje fotografij ter videoposnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov; o sekstingu govorimo, kadar vsebine ne pošilja oseba, ki je na sliki ali posnetku; Završnik (2013) ločuje še med primarnim in sekundarnim sekstingom, kjer pri primarnem pošiljatelj prostovoljno pošilja gradivo, ki ga je posnel sam, pri sekundarnem sekstingu pa je pošiljatelj zgolj prejemnik takšnega gradiva, ki ga brez vednosti žrtve pošlje naprej.

Notar, Padgett in Roden (2013) vsemu naštetemu dodajajo še *phising* (tudi tu ustreznega slovenskega prevoda ne poznamo), kjer storilci želijo pridobiti posameznikove osebne podatke na spletnih straneh, ki so uporabniku blizu in jih dobro pozna, ter spletni *grooming*, ki ga N. Peršak (2010) prevaja kot dvorjenje, čeprav meni, da ustreznega prevoda nimamo. Spletni grooming tako zajema dejanja, katerih namen je pripraviti osebo na kasnejšo zlorabo in s tem zmanjšati njegov odpor, kar navadno vključuje navezovanje stikov prek spleta, pridobivanje zaupanja ter čustvene navezanosti.

Kot je razvidno, je na področju prevajanja določenih pojmov v slovenščino še vedno velika praznina. Čeprav izvor nekaterih angleških izrazov sega v leto 2007 (Willard, 2007), jih slovenščina še vedno ne prevaja. Vse to pelje do neenotne obravnave spletnega nadlegovanja tudi v slovenskem prostoru, saj izrazi mnogih oblik še niso prevedeni in s tem onemogočajo enakovreden pogled nanje.

Slonje, Smith in Frisen (2012) poudarjajo, da težko določimo končno število oblik spletnega nadlegovanja, saj je to nadlegovanje, ki s prihodom nove tehnološke naprave, spletne strani ali spletne aplikacije dobi nove razsežnosti. Prepričani so, da je potrebno ostati v stiku s tehnološkim napredkom, da bi lahko sledili novim oblikam, novim načinom izvajanja spletnega nadlegovanja.

3.3 TRIKOTNIK VLOG V SPLETNEM NADLEGOVANJU

Za razumevanje spletnega nadlegovanja pa je potrebno ne samo spremljati tehnološki napredek, temveč razumeti tudi vloge, v katerih se posamezniki lahko prepoznajo. Salmivalli (2001, v Shariff, 2008) sicer vloge v medvrstniškem nasilju deli na vlogo nasilneža, žrtve, pomočnika (pomaga nasilnežu), spodbujevalca (spodbuja nasilneža z opazovanjem in s

smehom), branilca (postavi se na stran žrtve in poskuša zaustaviti nasilje) in vlogo *outsiderjev*, učencev, ki se medvrstniškega nasilja ne zavedajo in načrtno izogibajo situacij, kjer bi se lahko z njim srečali. V nadaljevanju predstavljam vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja, žrtve in opazovalca, ki združuje zgoraj naštete oblike. V mojem diplomskem delu se izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, uporabljajo kot nevtralni za ženski in moški spol.

3.3.1 Povzročitelj spletnega nadlegovanja

Avtorji (Olweus, 1995; Pečjak, 2014; Polak idr., 2011) angleški izraz *bully*, oziroma *cyberbully* v slovenski jezik prevajajo kot nasilnež oziroma spletni nasilnež, zasledimo pa lahko tudi izraze, kot je povzročitelj (Ančić, 2002; Polak idr., 2011; Završnik, 2013) in storilec spletnega nadlegovanja (Žakelj, 2013). V diplomskem delu bom uporabljala izraz povzročitelj spletnega nadlegovanja, saj s poimenovanjem ne želim, da se apelira na osebo kot nasilneža, temveč hočem v ospredje postaviti njegovo vedenje.

Povzročitelj spletnega nadlegovanja je tisti, ki izvaja spletno nadlegovanje. Značilnosti, ki jih ima povzročitelj spletnega nadlegovanja, so večja naklonjenosti nasilnim dejanjem, občutek nepovezanosti s šolskim okoljem, pomanjkanje podpore vrstnikov, podpovprečne ocene v šoli, nizko spoštovanje in pomanjkanje empatije (Li, 2007). Ybarra in Mitchell (2004) dodajata še problematično vedenje, nagnjenost k namernemu uničevanju lastnine, pogostejši stik s policijo, pogostejša uporaba cigaret. V raziskovanju tradicionalnega medvrstniškega nasilja je dolgo časa je veljalo, da imajo povzročitelji slabo razvite socialne veščine (Vandebosch in Van Cleemput, 2009), vendar sta Arsenio in Lamerise (2001) to zanikala, češ da jih ima vsaj nekaj dobro razvitih, ki jih uporabljajo za manipulacijo in dominacijo nad drugimi. S. Strauss (2012) se z njima strinja in dodaja, da lahko povzročiteljem pripišemo celo lastnosti priljubljenih oseb med sovrstniki ter socialno prilagodljivim zahtevam okolja.

Feinberg in Robey (2009) ločita štiri tipe povzročiteljev spletnega nadlegovanja:

- maščevalni angel (*Vengeful Angel*): povzročitelj se ne vidi kot povzročitelja, ampak bolj kot maščevalca, ki maščuje svojega prijatelja s tem, da s spletnim nadlegovanjem nadaljuje;
- lačen moči (*Power- Hunger*): povzročitelj želi razširiti svojo avtoriteto in kontrolo nad ostalimi tako, da med njimi vzbudi občutke strahu; povzročitelji, ki so lačni moči, so pogosto žrtve tradicionalnega nasilja;

- zlobna dekleta (*Mean Girls*): povzročitelji (tu ne gre zgolj za dekleta v vlogi povzročiteljic, čeprav prevod angleškega izraza na to apelira, temveč tudi za fante kot povzročitelje spletnega nadlegovanja), ki se združujejo v skupnosti; njihov motiv je preganjanje časa, na tak način iščejo zabavo;
- nepazljiv (*Inadvertent*): povzročitelji, ki tega ne počnejo, da bi povzročili škodo ali koga prizadeli, ampak je to njihov odziv na vedenje, brez da bi pomislili na posledice.

O razlikah med spoloma težko pišemo enoznačno, saj raziskave ponujajo različne rezultate. Nekje se pogosteje v vlogi nasilneža pojavljajo dekleta, spet drugje fantje. Patchin in Hinduja (2006) ter Wade in Beran (2011) ugotavljajo, da ni pomembnih razlik med spoloma, medtem ko Kowalski in Limber (2007) ter Connel idr. (2013) prepoznavajo med povzročitelji spletnega nadlegovanja več deklet kot fantov. Razloge za to ponujajo v razlagi, da spletno nadlegovanje zaradi svoje subtilne narave bolj ustreza dekletom kot pa fantom. Dekleta tako manj sodelujejo v bolj prepoznavnih oblikah tradicionalnega nasilja, kot je fizično nasilje, več pa v prikritih oblikah medvrstniškega nasilja. Connel idr. (prav tam) pojasnjujejo, da dekleta pogosteje sodelujejo v posrednih oblikah medvrstniškega nasilja, kot je širjenje govoric, opravljanje in socialno izključevanje ostalih. Ker lahko med spletnim nadlegovanjem in posrednimi oblikami medvrstniškega nasilja rišemo grobo vzporednico, avtorice zaključujejo, da je razumljivo, da je med spletnimi nasilneži več deklet, saj spletno nadlegovanje ne vključuje fizičnega nasilja, temveč bolj psihično in verbalno. Ybarra in Mitchell (2004) to razumeta kot večji občutek svobode deklet na spletu, kar vodi do potencialno agresivnih vedenj.

3.3.2 Žrtve

Pri razumevanju značilnosti žrtev spletnega nadlegovanja je potrebno razumeti, da lahko hkrati govorimo o vzrokih in posledicah spletnega nadlegovanja na žrtve. Oboje je tesno prepleteno in nemogoče je ločiti, kdaj gre za vzrok in kdaj za posledico (Vandebosch in Van Cleemput, 2009). Z ozirom na zapisano Patchin in Hinduja (2006) ugotavljata, da je za žrtve značilno razočaranje, žalost in jezo, čemur Ybarra in Mitchell (2004) dodajata še simptome depresivnosti. Katzer, Fetchenhauer in Belschak (2009) med značilnosti prištevajo še nizko socialno integracijo, priljubljenost med vrstniki, nizko samospoštovanje in problematične odnose s starši.

S. Strauss (2012) žrtve loči na pasivne in žrtve spletnega nadlegovanja, ki so med drugim tudi povzročitelji spletnega nadlegovanja. Več o krožnem procesu spletnega nadlegovanja bom

zapisala v naslednjem poglavju. Avtorica (prav tam) nadaljuje, da so za žrtve značilni občutki depresije, samomorilnih misli, nizka samopodoba, slabo fizično počutje, podpovprečni akademski dosežki.

Tudi pri vlogi žrtve o razlikah med spoloma težko pišem, saj raziskave ponujajo različne ugotovitve. Tako so nekateri (Li, 2006; Patchin in Hinduja, 2006; Slonje in Smith, 2007) ugotovili, da pomembnih razlik ni, spet drugi pa so prepoznali več deklet med žrtvami spletnega nadlegovanja (Li, 2007; Wade in Beran, 2011). Avtorji pa so si enotni pri ugotavljanju povezanosti med uporabo računalnika in možnostjo, da uporabniki spleta postanejo žrtev spletnega nasilja. Ybarra in Mitchell (2004) sta zgolj eni izmed mnogih, ki pogostejšo uporabo spleta povezujeta z večjo možnostjo postati žrtev.

3.3.3 Opazovalec

Pomembno vlogo pri procesu spletnega nadlegovanja pa ima tudi opazovalec. Večina udeleženi v procesu spletnega nadlegovanja so namreč opazovalci, ki s svojo prisotnostjo lahko pomembno vplivajo in usmerjajo razvoj ter potek spletnega nadlegovanja. Opazovalec lahko s svojo prisotnostjo podpira žrtev ali povzročitelja spletnega nadlegovanja. Na proces ima vpliv tudi pasivno vedenje, kar tako žrtev kot povzročitelj lahko prepoznata kot podporo nadlegovanju. S svojo aktivnostjo opazovalec lahko proces ustavi, ga spreobrne ali namesto žrtve pokliče pomoč (Obermaier, Fawzi in Koch, 2014).

Na reakcijo opazovalcev, kjer se odločijo pomagati žrtvi, vpliva njihova visoka empatija, zavedanje resnosti situacije, pretekle izkušnje z nadlegovanjem ter občutek odgovornosti, da žrtvi pomagajo (Pozzoli in Gini, 2013, v Obermaier idr., 2014). Na njihovo vedenje lahko vplivajo notranji in zunanji dejavniki. Med notranje dejavnike prištevajo priljubljenost opazovalca med vrstniki, zaupanje v sposobnosti poseganja v konflikt, empatijo in kognitivne veščine, med zunanje dejavnike pa odnos z žrtvijo, prisotnost ostalih opazovalcev in zaznana škoda, ki jo povzročitelj spletnega nadlegovanja lahko povzroči žrtvi (Obermaier idr., 2014; Patterson, Allan in Cross, 2015). Obermaier idr. (2014) zaključujejo, da kljub vsemu večina opazovalcev ostane pasivnih.

Vlogo opazovalca avtorji (prav tam) postavljajo na posebno mesto, saj ugotavljajo, da več kot je opazovalcev, manj posameznikov bo ukrepalo in uporabilo svoje kompetence posredovanja v konfliktu. Več kot je opazovalcev, manjšo odgovornost čutijo posamezniki, da intervenirajo in pomagajo žrtvi. B. Coloroso (2008) je raziskovala vloge v medvrstniškem nasilju, kjer je

ugotovila, da nihče izmed opazovalcev ni nedolžen, temveč je, čeprav morda na prvi pogled pasivno, aktivno vključen v proces nadlegovanja.

Opazovalci najpogosteje niso v pasivni vlogi, temveč v aktivni. Zavzamejo lahko vlogo sledilca, kjer sicer ne začnejo spletnega nadlegovanja, vendar ga nadaljujejo; vlogo podpornika, kjer ne zavzemajo aktivne vloge, vendar podpirajo povzročitelja; vlogo pasivnega podpornika; kjer mu je spletni nasilnež všeč, vendar mu javno ne izkazuje podpore; vlogo umikajočega opazovalca, kjer sicer želi pomagati žrtvi, vendar mu ne uspe in v vlogo branilca, kjer pomaga žrtvi in mu uspe (prav tam). Avtorica (prav tam) pojasnjuje, da se nekateri opazovalci ne odločajo za intervencijo, saj jih je strah, da jo bodo skupili tudi sami, da bodo postali naslednja tarča spletnega nasilneža. Strah jih je, da bodo s svojim vmešavanjem le še poslabšali situacijo, prav tako pa pogosto ne vedo, kaj storiti, saj niso bili opremljeni s prijemi, ki bi lahko takšne konfliktna situacije zajezili. Prepričana je, da imajo opazovalci več izgovorov kot pa legitimnih razlogov, da ne ukrepajo in pomagajo v boju proti nadlegovanju.

Kljub vsem dejavnikom, ki na vedenje opazovalca lahko vplivajo, ne smemo prezreti vpliva okolja, v katerem se spletno nadlegovanje dogaja. Spletno okolje je specifično, saj se dokazi o nadlegovanju običajno vedno shranjujejo, so vidni svetovnemu občinstvu (razen v primerih nadlegovanja po zasebnih kanalih) in opazovalci se na podlagi samo zapisanih objav težko ustvarijo mnenje in zavzamejo katero izmed vlog. Posamezniki namreč v spletnem okolju zavrnejo odgovornost, saj v veliki večini primerov niso edini opazovalci v okolju (Patterson idr., 2015).

3.3.4 Krožnost procesa

Avtorji pogosto med seboj primerjajo tradicionalno medvrstniško nasilje in spletno nadlegovanje. Tako nekateri ugotavljajo, katero ima hujše posledice za vpletene (Sticca in Perren, 2013), spet drugi iščejo vzporednice (Cassidy idr., 2013; Patchin in Hinduja, 2006; Vandebosch in Van Cleemput, 2009) med obema. Slednji ugotavljajo, da je samo bistvo medvrstniškega nasilja bolj pomembno, kot pa medij, skozi katerega se izraža. Večinoma je tako v ospredju dihotomija med žrtvijo in povzročiteljem spletnega nadlegovanja, novejša raziskava pa spletno nadlegovanje povezujejo tudi s tradicionalnim medvrstniškim nasiljem.

Cassidy idr. (2013) izpostavljajo nekaj podobnosti med spletnim nadlegovanjem in medvrstniškim nasiljem, ki jih lahko strnem v naslednje: oboje lahko žrtvi povzroči velik stres in neprijetne posledice, oboje se odraža kot posledica pomanjkanja nadzora nad medvrstniško

dinamiko ter žrtve so običajno izbrane s strani nasilnežev, ki jih poznajo. Dodajajo (prav tam), da je najvidnejša oblika spletnega nadlegovanja relacijsko ali odnosno nasilje, zaradi česar ga nekateri razumejo kot prikrito psihološko nasilje. Kot že omenjeno, spletno nadlegovanje vključuje širjenje govoric, izključitev, načrtovani napadi na posameznikov ugled in njegove odnose z drugimi.

Povezav med tradicionalnim medvrstniškim nasiljem in spletnim nadlegovanjem je veliko že zgolj zato, ker je spletno nadlegovanje ena izmed oblik medvrstniškega nasilja, kjer je prav zares onemogočeno le fizično nasilje, vse druge oblike pa z eskaliranimi možnostmi za realizacijo. Ko zanimivost dodajam ugotovitev Q. Li (2007), ki je ugotovila, da je kar 16,7 % žrtev tradicionalnega nasilja postalo spletnih nasilnežev. Včasih ta fenomen avtorji omenjajo kot maščevanje piflarjev oz. »*revenge of the nerds*« (Vandebosch in van Cleemput, 2009, str. 1355). Q. Li (2007) je v svoji študiji ugotovila, da je kar tretjina žrtev tradicionalnega nasilja tudi žrtev spletnega nadlegovanja, kar pomeni, da se običajno nadlegovanje nadaljuje tudi na spletu. Še bolj pa je zanimivo dejstvo, da se je kar ena tretjina vprašanih vlogi povzročitelja tradicionalnega medvrstniškega nasilja dodala še vlogo žrtve spletnega nadlegovanja.

3.4 POSLEDICE SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Izpostavila sem, da so vzroki in posledice spletnega nadlegovanja tesno prepleteni, zato je težko določiti, kdaj govorimo o vzrokih ter kdaj o posledicah spletnega nadlegovanja. Da bi se izognili zmedi, moramo vzroke in posledice razumeti v širšem družbenem kontekstu, kamor vključujemo tudi ostale značilnosti posameznika, njegovih bližnjih in okolja, v katerem živi. V nadaljevanju predstavljam posledice, ki jih ima spletno nadlegovanje lahko na spletnega nasilneža, žrtev in opazovalca.

Pogosto se govori o posledicah spletnega nadlegovanja zgolj za žrtve in posledično pripravlja preventivne programe in programe pomoči izključno za to ciljno skupino (Ahlfors, 2010), medtem ko bi z delom s potencialnimi povzročitelji spletnega nadlegovanja ne nujno zmanjšali pojavnost spletnega nadlegovanja, vendar vplivali na njegov potek. Za delo s povzročitelji pa je pomembno, da razumemo, kakšen vpliv ima na njih spletno nadlegovanje. Cassidy idr. (2013) poročajo, da so povzročitelji občutili agresijo, maščevalnost, nekateri veselje. Že pri predstavitvi profila povzročiteljev spletnega nadlegovanja sem omenila, da je zanje značilna nizka empatija, spletni povzročitelji naj bi je občutili celo manj, kot jo občutijo tradicionalni povzročitelji (Campbell, Slee, Spears, Butler in Kift, 2013). Avtorji (prav tam)

izpostavljajo posledice za povzročitelje spletnega nadlegovanja, kjer ugotavljajo, da se povzročitelji soočajo s socialnimi težavami, stresom, z depresijo in anksioznostjo.

Nič manj pa niso pomembne posledice, ki jih ima spletno nadlegovanje za žrtve. Pomembno se mi zdi, da že na samem začetku pojasnim pogost mit, ki (vsaj v medijih) spremlja razumevanje posledic spletnega nadlegovanja, in sicer, da spletno nadlegovanje povzroča samomor (Sabella, Patchin, in Hinduja, 2013). Samomor ni ne najpogostejša, ne najbolj verjetna posledica spletnega nadlegovanja, pojasnjujejo Cassidy idr. (2013). Sabella idr. (2013) poročajo, da je možnost samomora sicer večja pri mladostnikih, ki so žrtve tradicionalnega in spletnega nadlegovanja, vendar opozarjajo na razliko med terminoma korelacija in posledica. Priznavajo povezavo med nadlegovanjem in samomorom, čeprav vedno v kombinaciji tudi z drugimi dejavniki tveganja, kot je depresija in socialna izključenost, vendar poudarjajo, da nobena raziskava še ni dokazala, da bi spletno nadlegovanje neposredno vodilo v samomor. Zavedajo pa se, da spletno nadlegovanje lahko poveča brezup mladostnikov, ko se le-ti soočajo s stresnimi dogodki v življenju in se s tem še poglobi ranljivost posameznika. Morda lahko razlog za uporabo tega mita razumemo v poročanju medijev, saj so bolj odmevne zgodbe privlačnejše za medijsko poročanje, zato prav takšno sporočilo prenašajo tudi na svoje bralce in poslušalce. Avtorji (Cassidy idr., 2013) opozarjajo, da je posledice spletnega nadlegovanja potrebno razumeti v kontekstu pogostosti, dolžine trajanja, resnosti in narave spletnega nadlegovanja. Dodajajo še, da na posledice lahko vpliva tudi obseg občinstva, število opazovalcev spletnega nasilja, kajti posledice so navadno hujše, če je spletnemu nadlegovanju priča večje število opazovalcev.

Posledice spletnega nadlegovanja za žrtve pogosto sovpadajo s posledicami tradicionalnega medvrstniškega nasilja. Tako so najpogosteje zaznane depresija, nizko samospoštovanje, anksioznost, ideja o samomoru in psihosomatski problemi, kot so glavoboli in motnje spanja (prav tam). Avtorji (prav tam) dodajajo še izogibanje šoli, nižje akademske dosežke, negativno zaznavanje šolske klime, občutek ogroženosti v šoli, večje tveganje za težave v šoli. Izpostavljajo predvsem povezavo z duševnim zdravjem žrtev, saj lahko spletno nasilje v njih prebudi občutke žalosti, jeze, frustracije, stresa, negativne vznemirjenosti, osamljenosti, kar se navadno združuje še s čustvenimi težavami in z občutki ranljivosti. Posledice lahko opazimo še v prekinjenih odnosih z vrstniki. Menesini in Nocentini (2012, v Cassidy idr., 2013) dodajata še občutke ponižanja in izolacije. Resnost fenomena spletnega nadlegovanja se pokaže tudi v raziskavi Beran in drugih (2012, v Cassidy idr., 2013), kjer je samo 6,83 % vprašanih odgovorilo, da ob spletnem nadlegovanju ni občutilo nobene negativne posledice.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na posledice za okolje in opazovalce. Cassidy idr. (2013) izpostavljajo strah ostalih učencev, da bi obiskovali šolo, strah pred nevarnostmi na spletu ali pa kar pred samo uporabo spleta. Tudi tu velja izpostaviti vpliv medijev, ki v javnost prenašajo zgolj novice o najbolj drastičnih posledicah spletnega nadlegovanja in ustvarjajo umeten občutek, da je spletno nadlegovanje fenomen, kjer se težko stori karkoli, da bi se ga preprečilo.

4 SPOLNO NADLEGOVANJE NA SPLETU

Spolno nadlegovanje je eno izmed vrst spletnega nadlegovanja. Težko zapišemo, da je to le ena izmed oblik, saj med seboj združuje več različnih oblik spletnega nadlegovanja, kot je flaming, nadlegovanje, očrnitev, seksting in podobno. Spolno nadlegovanje na spletu razumemo skozi vsebinski kontekst spletnega nadlegovanja, kar pomeni, da je v ospredju predvsem vsebina, ki je v tem primeru vezana na spolnost tista, ki različne oblike spletnega nasilja naredi spolno nadlegovanje na spletu. Kot že večkrat izpostavljeno, pa je pri pojmovanju različnih terminov, povezanih s *cyberbullyingom*, še vedno zavutih v tančico nejasnosti. Nekateri avtorji tako spolno nadlegovanje pojmujejo kot eno izmed oblik spletnega nasilja in ne vrsto, ki se lahko izraža skozi večino oblik spletnega nasilja.

Kot že večkrat omenjeno, je splet spremenil način komunikacije med ljudmi. Danes je predvsem med mladostniki veliko bolj sprejemljivo iskanje odnosov, prijateljskih in ljubezenskih, preko spleta (Wolak, Mitchell in Finkelhor, 2003, v Dombrowski, LeMasney, Ahia in Dickson, 2004). Stigma, ki je včasih veljala za pare, ki so se spoznali na spletu, je minila. Vsi se zavedajo, da ima prednosti in nevarnosti. Posameznik se lahko skriva za lažno identiteto mladostnika, kjer prilagodi svojo starost in interese žrtvi, pravzaprav gre za način delovanja mnogih spletnih nasilnežev, tudi storilcev spolnega nadlegovanja na spletu.

Spolno nadlegovanje na spletu je ena izmed pogostejših oblik spletnega nasilja (Pew Research Center, 2014). Ugotovili so (prav tam), da je spolno nadlegovanje najpogosteje izkušeno med uporabniki spleta v starosti med 18. in 29. letom. Ženske pa so tiste, ki se s spolnim nadlegovanjem srečujejo pogosteje, in to ne glede na starost.

4.1 DINAMIKA SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU

Spolno nadlegovanje na spletu se od spolnega nadlegovanja v nevirtualni resničnosti ne razlikuje. Pryor, Giedd in Williams (1995, v Barak, 2005) so ugotovili, da je spolno nadlegovanje določeno z interakcijo dejavnikov posameznikovih in situacijskih značilnosti. Barak (2005) je mnenja, da ni razloga, da bi verjeli, da obstajajo večje razlike med procesoma spolnega nadlegovanja glede na medij, skozi katerega se izvajata. Za poglobljeno razumevanje dinamike spolnega nadlegovanja na spletu pa je potrebno pod drobnogled vzeti razlike, ki vendarle obstajajo.

Situacijska komponenta ima v spletnem prostoru izredno moč, saj narava spletnega prostora ne zgolj utrjuje nadlegovanje, ampak ga s svojo atmosfero, kjer spletni nasilneži prejemajo ojačitve vedenja, celo izzove. Spletni prostor je okolje, ki je določeno z dominantno moškimi vrednotami in agresivno komunikacijo, ki na trenutke sporoča, da so aktivnosti zoper manjšine zaželeni in celo čaščeni. Avtor (prav tam) je celo prepričan, da je ravno visoka interaktivna narava spleta pripeljala do eskalacije pojava spolnega nadlegovanja na spletu.

Kot pomembno komponento dinamike spolnega nadlegovanja na spletu avtor (prav tam) razume kulturne in družbene norme posameznika, ki lahko tekom uporabe spleta izgubijo svojo vrednost. Meni (prav tam), da splet na svojih uporabnikih pušča sledi efekta, kjer posamezniki izgubijo zadržke, ki so jih sicer zaradi družbenih norm imeli. Vse to uporabnike spodbuja k razkrivanju svoje resnične podobe, saj jim narava spleta omogoča, da bolj jasno izrazijo svoje avtentične notranje potrebe in želje. Anonimnost, nevidnost, pomanjkanje očesnega stika, možnost za hiter pobeg so zgolj nekatere izmed glavnih značilnosti narave spleta, ki uporabnike povabi, da snamejo maske in zmanjšajo predanost družbenim normam ter vedenjskim standardom, ki sicer določujejo njihovo vedenje. Avtor (prav tam) izpostavlja misel, ki pravi, da spolno nadlegovanje ne poteka zaradi posameznikove želje po spolnosti, temveč zaradi želje po moči. Spolnost tu igra le vlogo, skozi katero bo spletni nasilnež zadovoljil svojo željo po moči in dominaciji.

Dinamiko spolnega nadlegovanja na spletu tako soustvarja posameznik s svojo željo po moči po spolnem nadlegovanju in situacijski dejavnik narave spleta, ki takšna vedenja ne zgolj omogoča, ampak jih tudi spodbuja, kar pomeni, da posameznik svojih nagnjenj brez spodbudnega in podpornega okolja spleta ne bi realiziral ter spolno nadlegovanje se na spletu ne bi dogajalo, če ne bi obstajali posamezniki, ki bi si takšno vrsto moči želeli. Kombinacija okolja, kjer je spolno nadlegovanje spodbujeno že s samo naravo medija, skozi katerega

poteka, in posameznika z »deviantnimi spolnimi fantazijami« (Dombrowski idr., 2004, str. 66), je spolno nadlegovanje na spletu pojav, ki je neizbežen, meni Barak (2005). In ravno zato uporabniki, ki splet uporabljajo za nedolžno iskanje informacij o različnih področjih, lahko zaidejo v nevarne situacije. Mitchell in drugi (2001, v Dombrowski idr., 2004) menijo, da avtonomija, spolna radovednost in mobilnost mladostnike naredijo pogoste tarče povzročiteljev spletnega nadlegovanja, storilcev spolnega nadlegovanja.

4.2 OBLIKE SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU

Spolno nadlegovanje na spletu se izraža skozi več različnih oblik. Oblike spolnega nadlegovanja je med prvimi utemeljil Frank J. Till (1980), ki je ločil pet različnih kategorij, ki pa so jih Fitzgerald, Gelfand in Drasgow (1995) omejili na zgolj tri. Barak (2005) za izhodišče uporabi njihove tri glavne oblike spolnega nadlegovanja, ki pa jih prenese v *online* svet. Tako spolno nadlegovanje deli v tri različne skupine: nadlegovanje na podlagi spola, ki vključuje nezaželene komentarje in oznake na podlagi spola posameznika; nezaželeno spolno pozornost, ki vključuje eksplicitno komunikacijo o spolnih željah in namenih zoper posameznika; ter spolno prisilo, ki vključuje izvajanje fizičnega ali psihičnega pritiska na posameznika z namenom izvabiti sodelovanje pri spolnih dejavnostih.

Pomembno je, da se zavedamo, da vse oblike spolnega nadlegovanja lahko zasledimo tudi na spletu, čeprav je nadlegovanje na podlagi spola in nezaželene spolne pozornosti več. Opozarja pa, da lahko opazimo tudi variacije oblike spolne prisile, ki so pogojene z naravo medija, skozi katerega potekajo. Spolno nadlegovanje na spletu namreč v sami osnovi onemogoča fizični stik in fizično prisilo, saj so navadno spletni nasilneži in žrtve fizično oddaljeni, a vendar lahko narava medija pomaga pri ustvarjanju pogojev, da se stiki prenesejo v svet, kjer omejitev za prej omenjeni fizični stik ni (prav tam).

4.2.1 Nadlegovanje na podlagi spola

Pri spolnem nadlegovanju na spletu loči nadlegovanje na podlagi spola (ang. *gender harassment*), ki ga Barak (2005) razdeli na **verbalno** in **grafično nadlegovanje**. Znotraj verbalnega in grafičnega loči še aktivno in pasivno nadlegovanje. Tu velja opozoriti, da to ni nadlegovanje, ki bi nastalo zgolj na osnovi spola, torej usmerjeno proti ženskam, zgolj, ker so ženske, ali proti moškim, zgolj, ker so moški, vendar se mi je zdel to prevod, ki se najbolj približa izvirniku.

Aktivno verbalno nadlegovanje opazimo v obliki žaljivih sporočil s seksualno vsebino, spolno ponižujočih komentarjev, seksualnih opazk, neprimernih šal in podobno. Ta oblika spolnega

nadlegovanja se najpogosteje izraža v klepetalnicah in forumih, prav tako pa jo lahko prepoznamo na zasebnih kanalih sporočanja, v obliki nezaželene pošte v elektronskem poštnem predalu, ki jo razpošiljajo pornografske spletne strani in podobno. Vsa sporočila so poslana s strani spolnega nasilneža, namenjena pa so eni osebi. Pasivno verbalno nadlegovanje pa je sicer manj vsiljivo, manj neposredno, saj spletni nasilnež ne nagovarja posameznika, ampak več potencialnih žrtev hkrati. Tu nadlegovanje poteka skozi neprimerna uporabniška imena na spletu, ki se eksplicitno navezujejo na seksualno vsebino, še pojasni avtor (Barak, 2005).

Aktivno grafično nadlegovanje zajema načrtno pošiljanje erotičnih in pornografskih fotografij ter videoposnetkov, ki jih spletni nasilnež pošilja žrtvam preko zasebnih kanalih sporočanja ali pa jih objavi na splet. Pasivno grafično nadlegovanje pa se od aktivne oblike ne razlikuje preveč. Ta vrsta grafičnega nadlegovanja na podlagi spola poteka na spletnih straneh, kjer uporabnik spleta ne pričakuje erotičnih in pornografskih fotografij ali videoposnetkov. Navadno takšno nadlegovanje poteka v obliki pojavnih oken, ki se uporabniku nepričakovano odpirajo, ko uporablja splet, ali pa v skritih povezavah, ki na prvi pogled delujejo primerne, ko pa uporabnik nanje klikne, ga preusmerijo na pornografsko stran (Barak, 2005).

Avtor (prav tam) še opozarja, da je od večih dejavnikov odvisno, do katere oblike spolnega nadlegovanja na spletu bo prišlo. Kot pomemben dejavnik omenja naravo verbalnega oziroma grafičnega dražljaja in posameznikovo občutljivost ter njegove vrednote. Vsak uporabnik spleta namreč spolno nadlegovanje na spletu razume in občuti drugače.

4.2.2 Neželena spolna pozornost

Neželena spolna pozornost Barak (2005) razume kot neposredno verbalno komunikacijo med spletnim nasilnežem in žrtvijo. Sporočila, ki si jih med seboj izmenjujeta, se navezujejo predvsem na spolnost. Tako takšna oblika spolnega nadlegovanja vključuje vprašanja o spolnih organih žrtve, o spolnih izkušnjah, o spolnem življenju, o intimnih področjih življenja žrtve. Glavna razlika med spolnim nadlegovanjem na podlagi spola in neželena spolna pozornostjo je, da spolni nasilnež pri neželenu spolni pozornosti žrtev spodbuja, da se mu pridruži pri razkrivanju intimnih podrobnosti o svojem življenju. Spletni nasilnež želi izvabiti sodelovanje, ki bo zadovoljilo njegove potrebe. Najpogosteje neželena spolna pozornost opazimo na javnih forumih, prav tako pa jo lahko najdemo tudi med zasebnimi kanali sporočanja. Tu avtor opozarja (prav tam), da je potrebno ločiti med uporabniki spleta, ki takšne storitve sicer iščejo, in med tistimi, ki jih ne. Pri posameznikih, ki na spletu iščejo

spolne partnerje, takšnih vedenj spolnega nadlegovanja, v našem kontekstu razprave, niti ne moremo razumeti kot nadlegovanje.

4.2.3 Spolna prisila

Spolna prisila se bistveno razlikuje od prvih opisanih oblik spolnega nadlegovanja na spletu. Njen namen je namreč nad žrtvijo povzročiti pritisk, ki jo bo zvalil k sodelovanju pri izpolnjevanju in uresničevanju spolnih fantazij spletnega nasilneža. Kot omenjeno je v kontekstu medijskega diskurza tu fizična prisila sicer izključena, vendar obstajajo mnoga dejanja, ki pri žrtvi prav tako lahko povzročijo paniko (Barak, 2005). *Cyberstalking* ali zasledovanje na spletu, kjer spletni nasilnež spremlja virtualne sledi žrtve in ji s svojim izpopolnjenim tehnološkim znanjem vdre v zasebni računalnik, ji s pridobljenimi informacijami in podatki grozi ter s tem žrtev prisili k sodelovanju, je le en izmed načinov spolne prisile (Adam, 2001, v Barak, 2005). Spolna prisila navadno poteka na zasebnih kanalih sporočanja, kot so zasebna sporočila, elektronska pošta in podobno (Barak, 2005). Kot eno izmed oblik spolne prisile avtorji omenjajo tudi *grooming* (Dombrowski in Dickson, 2004).

4.2.4 SPOLNO NADLEGOVANJE DEKLET NA SPLETU

Povečana odprtost, lažni pogum in drznost uporabnikov spleta, ki imajo zadržkov manj kot včasih, v kombinaciji s spletno atmosfero, za katero je značilno povečevanje moškosti (Kendal, 2000, v Barak, 2005), oblikujejo prostor za veliko verjetnost pojavnosti spolnega nadlegovanja, predvsem moških nad ženskami.

Več raziskav kaže, da so ženske pogosteje žrtve spolnega nadlegovanja na spletu. Griffiths (2000) je v raziskavi v Veliki Britaniji odkril, da je kar 41 % ženskih uporabnic spleta že bilo žrtev spolnega nadlegovanja na spletu. Mitchell in drugi (2001, v Barak, 2005) so odkrili, da je 19 % vprašanih, pretežno mlajših deklet, že bilo žrtev katere izmed oblik spolnega nadlegovanja na spletu. Čeprav so žrtve spolnega nadlegovanja pogosto tudi moški, istospolno usmerjeni, otroci, so najpogosteje žrtve ravno ženske, je med svojim raziskovanjem ugotovila tudi S. Barnes (2001). Tudi v raziskavi Agencije Evropske unije za temeljne pravice, ki je leta 2014 izvedla najobsežnejšo raziskavo nasilja nad ženskami zaradi spola v vseh državah članice Evropske unije, vključili so kar 42.000 žensk, so ugotovili, da je spolno nadlegovanje na spletu ena izmed oblik, ki je sploh dandanes vredna posebne pozornosti. Ena izmed treh najpogostejših oblik spletnega nadlegovanja v Evropi so komentarji in šale s seksualno vsebino, ob katerih so se ženske počutile prizadeto, med manj pogostimi pa je prejemanje neželene elektronske pošte z eksplicitno vsebino, neprimerne ženitne ponudbe na družbenih omrežjih, seksting. Kot najbolj ranljiva skupina se je izkazala starostna skupina med 18. in 29. letom, čeprav je mnogo vprašanih odgovorilo, da je omenjene oblike na svoji koži občutilo že pred 18. letom starosti. Avtorji so namreč raziskovali pojavnost spletnega nasilja od 15. leta starosti naprej (FRA, 2014).

Pojavnost spletnega nadlegovanja se v Republiki Sloveniji po njihovih ugotovitvah uvršča v spodnjo polovico vseh vključenih držav (prav tam). B. Lobe in S. Muha (2011b) sta v raziskavi, ki je vključevala mladostnike iz naše države, ugotovili, da se malo manj kot tretjina vprašanih otrok, starih od 11-19 let, z mobilnim telefonom že slikala brez oblek in fotografijo že poslala naprej; o prejetju fotografije s takšno vsebino poroča 22 % vprašanih. O pošiljanju takšne fotografije je poročalo 14 % deklic in 43 % dečkov.

Barak in Fisher (2002, v Barak, 2005) sta predvidevala, da bo glede na naravo spleta spolno nadlegovanje skozi ta medij z leti le še naraščalo.

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Mladostniki na spletu preživijo povprečno štiri ure na dan (Ofcome, 2015), kar pomeni, da spletna komunikacijska orodja predstavljajo dodatek k tradicionalnim socialnim interakcijam. Socialno okolje mladostnikov se je spremenilo. Danes imajo glavno besedo družbena omrežja in posledično mobilne aplikacije le-teh. Mediji jim tako ponujajo novo polje priložnosti za udejanjanje in vstopanje v svet odraslih, prav tako pa tehnologija prinaša nov svet nevarnosti.

V Republiki Sloveniji je področje spletnega nadlegovanja skorajda neraziskano. T. Žakelj (2013) vidi razlog v raziskovanju zgolj določenih oblik spletnega nadlegovanja, nikoli namreč ni bila raziskovana celotna paleta oblik. Raziskava EU Kids Online tako raziskuje doživljanje spletnega ustrahovanja (Lobe in Muha, 2011a), raziskava Mladi na netu pod drobnogled vzame prejemanje neprijetnih in bolečih komentarjev prek spleta (Lobe in Muha, 2011b), raziskava Moč besed (Jontes idr., 2015) pa svoje polje raziskovanja sicer najbolj približa celotni paleti oblik, čeprav je najbolj osredotočena na sovražni govor in spletno nadlegovanje.

Pod drobnogled bom tako vzela celotno paleto spletnega nadlegovanja, s poudarkom na spolnem nadlegovanju deklet na spletu, kot eni izmed vrst spletnega nadlegovanja. Spolno nadlegovanje je namreč ena izmed pogostejših vrst spletnega nadlegovanja, ki jih poznamo (Pew Research Center, 2014). Na spolno nadlegovanje deklet se bom osredotočila zato, ker so, sodeč po večini raziskav, ženske pogostejše žrtve spolnega nadlegovanja kot moški (Barnes, 2001; Megarry, 2014; Strauss, 2012).

Populacijo drugih in tretjih letnikov srednje poklicne šole sem izbrala z dveh različnih, a ne nepovezanih razlogov. Obdobje mladostništva je pomemben čas za razvoj in gradnjo posameznikove identitete. Socialno okolje in socialne interakcije skozi to obdobje močno vplivajo na proces oblikovanja identitete. Mladostniki tako iščejo vedenja, situacije in socialna okolja, ki jim bodo pomagala pri pozitivnem samovrednotenju, ter se izogibajo tistim, ki jim le-to onemogočajo. Proces vpliva na njihovo samopercepcijo in sposobnost sprejemanja samega sebe, kar posledično vpliva tudi na usmerjanje krivulje mladostnikove osebne in profesionalne rasti. Hkrati pa to obdobje velja za obdobje, kjer pogostost in intenzivnost fizične agresije narašča, nekateri avtorji obdobje mladostništva opisujejo kot obdobje trpinčenja, »*brutalizing period*« (Cairns in Cairns, 1986, v Pellegrini in Bartini, 2000, str. 700). Prav tako je to obdobje, ko je uporaba spleta najbolj problematična, saj so uporabniki še vedno prepričani, da lahko spletu zaupajo, in niso opremljeni s prijemi, ki bi jim

lahko v primeru težav pomagali. Med 15. in 25. letom je namreč kar dobrih 26 % vseh uporabnikov spleta, kar starostno skupino, ki najpogosteje uporablja splet, uvršča na drugo mesto; na prvem mestu je starostna skupina od 25 do 34 let, kjer je zgolj za 0,1 % več uporabnikov (Statista, 2014).

Na podlagi rezultatov raziskave bom predstavila iztočnice za snovanje preventivnih in intervencijskih programov za področje spletnega nadlegovanja.

5.2 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen raziskave je med dijaki in dijakinjami drugih ter tretjih letnikov srednje šole raziskati pojavnost spletnega nadlegovanja s poudarkom na spolnemu nadlegovanju deklet na spletu in ugotoviti značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu.

Cilji raziskave:

- ugotoviti, kakšna je pojavnost različnih oblik spletnega nadlegovanja med dijaki in dijakinjami drugih ter tretjih letnikov srednje šole;
- ugotoviti, kateri izmed spolov se pri spletnem nadlegovanju pogosteje izrazi v vlogi spletnega nasilneža, žrtve in opazovalca;
- ugotoviti, kakšne so značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu.

5.3 HIPOTEZE

Na podlagi opredeljenega problema in ciljev raziskave sem postavila naslednje hipoteze, s katerimi sem tudi na slovenskem nereprezentativnem vzorcu poizkušala preveriti ugotovitve tujih raziskav.

H1: Dekleta se pogosteje kot fantje v situaciji spletnega nadlegovanja znajdejo v vlogi povzročitelja, žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja.

Raziskave o značilnostih spletnega nadlegovanja in s tem povezanih vlog si pri raziskovanju razlik med spoloma niso enotne. Nekateri ugotavljajo, da med spoloma pri obravnavi povzročiteljev spletnega nadlegovanja ni statistično pomembnih razlik (Jontes idr., 2015; Patchin in Hinduja, 2006; Wade in Beran, 2011), drugi med povzročitelji spletnega nadlegovanja prepoznavajo več deklet kot fantov (Connel idr., 2013; Kowalski in Limber, 2007), spet drugi opozarjajo na majhne razlike med spoloma, vendar v prid dekletom (Li, 2006; Mishna idr., 2010). Tudi pri obravnavi razlik med spoloma pri vlogi opazovalca spletnega nadlegovanja pomembnih razlik ni (Li, 2006). Študije kažejo, da pri raziskovanju

razlik med spoloma pri žrtvah spletnega nadlegovanja ni pomembnih razlik (Li, 2006; Patchin in Hinduja, 2006; Slonje in Smith, 2007), čeprav se s to trditvijo ne strinjajo vsi, saj so ugotovili, da je med žrtvami spletnega nadlegovanja več deklet (Li, 2007; Smith idr., 2006, v Vandebosch in Van Cleemput, 2009; Wade in Beran, 2011).

H2: Dekletom se pogosteje kot fantom dogaja spolno nadlegovanje na spletu.

Raziskave kažejo, da so dekleta pogosteje žrtve spolnega nadlegovanja na spletu kot fantje (Barnes, 2001; Megarry, 2014; Mitchell, Finkelhor in Wolak, 2001; Mitchell, Wolak in Finkelhor, 2008; Pew Research Center, 2014; Strauss, 2012).

H3: Spolno nadlegovanje deklet na spletu se pogosteje dogaja na tistih družbenih omrežjih, na katerih je starševski nadzor omejen.

Raziskave kažejo, da se spolno nadlegovanje najpogosteje dogaja v spletnih klepetalnicah (Mitchel idr., 2001), na spletnih blogih (Mitchell idr., 2008), na družbenih omrežjih (Megarry, 2014; Pew Research Center, 2014). Pew Research Center (prav tam) je ugotovil, da se največ nadlegovanja zgodi na družbenih omrežjih in aplikacijah le-teh, nekoliko manj pa po elektronski pošto in na spletnih straneh za iskanje partnerjev. Opozarjajo, da družbena omrežja predvsem mladostnikom predstavljajo priljubljeno spletno platformo za preživljanje prostega časa, kar predstavlja tesno povezanost s priložnostjo za srečanje s spletnim nadlegovanjem. Ugotovili so tudi, da se nadlegovanje deklet najpogosteje dogaja na družbenih omrežjih, manj pa v spletnih igrah in med komentarjih na spletnih straneh. Med družbena omrežja (in sporočilne aplikacije) z omejenim starševskim nadzorom prištevam vsa družbena omrežja, razen Facebooka. Facebook je namreč daleč najbolj priljubljeno družbeno omrežje med starši (kar 74 % vprašanih), večina izmed njih ga uporablja vsak dan (Duggan, Lenhart, Lampe in Ellison, 2015).

5.4 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

5.4.1 VZOREC

V raziskavo sem vključila 318 dijakov in dijakinj drugih in tretjih letnikov štirih različnih srednjih poklicnih šol v Ljubljani. Na treh srednjih šolah sta bila vključena po dva oddelka – en oddelek drugega in en oddelek tretjega letnika; na eni srednji šoli pa so bili vključeni trije oddelki – en oddelek drugega letnika in dva oddelka tretjega letnika.

Udeleženci raziskave so bili stari med 16,00 in 19,00 let, povprečna starost je bila 17,16 let (SD= 0.75). Sodelovalo je 184 deklet (57,9 %) in 134 fantov (42,1 %). Vsi so obiskovali srednjo šolo v Ljubljani. Na prvi srednji šoli je vprašalnik rešilo 92 dijakov in dijakinj (28,9 %), na drugi srednji šoli 60 (18,9 %), na tretji 36 (11,3 %) in na četrti 130 (40,9 %).

5.4.2 RAZISKOVALNI INSTRUMENT IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Za raziskovanje sem uporabila kvantitativno metodologijo; za zbiranje podatkov pa anketni vprašalnik, ki sem ga sem za namene diplomskega dela sestavila sama, pomagala pa sem si z anketnimi vprašalniki, ki so jih Q. Li (2010) in Patchin ter Hinduja (2006) uporabili pri raziskovanju spletnega nadlegovanja.

Vprašalnik je sestavljen iz treh delov: prvi je demografski, kjer anketiranci zapišejo svojo starost, spol in katero šolo obiskujejo; drugi del raziskuje pojavnost in značilnosti spletnega nadlegovanja, kjer anketiranci označijo, kako pogosto so se znašli v različnih vlogah, povezanih s spletnim nadlegovanjem, in kako pogosto so se srečali s posamezno obliko spletnega nadlegovanja; tretji pa raziskuje pojavnost in značilnost spolnega nadlegovanja deklet na spletu, kjer anketiranci označijo, kako pogosto so se znašli v različnih vlogah, povezanih s spolnim nadlegovanjem na spletu, in kako pogosto so se srečali s posamezno obliko spolnega nadlegovanja.

Zbiranje podatkov je potekalo v aprilu in maju 2016. Za sodelovanje in datume izpolnjevanja vprašalnikov sem se dogovorila z vodstvom šole in s svetovalnimi službami. Posredovala sem jim informacije o diplomskem delu, vprašalnik in navodila za izpolnjevanje. Eni srednji šoli je bilo potrebno posredovati še soglasja za starše, na preostalih treh pa je vodstvo odločilo, da jim zadostujejo splošna soglasja, ki jih šola staršem razdeli na začetku šolskega leta. Šole so se za tak način sodelovanja odločile po pregledu vprašalnika, kjer dijaki, razen spola in starosti ne zapišejo nobenih drugih osebnih podatkov.

Anketne vprašalnike so izpolnjevali v sklopu razrednih ur. Na štirih šolah je vodstvo šole v sodelovanju s svetovalno službo samo izvedlo izpolnjevanje vprašalnikov, na eni šoli pa sem pri izpolnjevanju bila prisotna tudi sama. Dijaki so vprašalnike izpolnjevali v obliki papir – svinčnik, za izpolnjevanje pa so potrebovali povprečno do deset minut.

5.4.3 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Rezultati, pridobljeni z raziskavo, so bili obdelani s programskim paketom SPSS. Za ugotavljanje statistično pomembnih razlik med spoloma v pogostosti srečevanja z različnimi vlogami, oblikami spletnega nadlegovanja in spolnega nadlegovanja na spletu sem uporabila statistični postopek *T-test*.

6 REZULTATI

6.1 ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Pri raziskovanju značilnosti spletnega nadlegovanja sem najprej proučila pogostost srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog spletnega nadlegovanja, potem pa sem raziskala še pogostost srečevanja s posamezno obliko spletnega nadlegovanja, neodvisno od vloge, v kateri so sodelujoči, ter mesta, kjer se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja.

Tabela 1. *Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog pri spletnem nadlegovanju (N=318).*

Trikotnik vlog pri spletnem nadlegovanju	Fantje		Dekleta		t	df	p
	M	SD	M	SD			
Žrtev spletnega nadlegovanja	0,25	0,68	0,33	0,75	-0,88	316	0,380
Povzročitelj spletnega nadlegovanja	0,28	0,77	0,03	0,18	3,69	143,36	0,000
Opazovalec spletnega nadlegovanja	1,26	1,50	1,13	1,14	0,81	238,16	0,417

H1: Dekleta se pogosteje kot fantje v situaciji spletnega nadlegovanja znajdejo v vlogi povzročitelja, žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja.

Iz tabele 1 razberemo, da je najpogostejša vloga, s katero se srečujejo tako fantje kot dekleta, opazovalec spletnega nadlegovanja. Fantje se najmanj pogosto srečajo z vlogo žrtve spletnega nadlegovanja, dekleta pa z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja. Opazimo lahko, da se pojavljajo nekatere statistično pomembne razlike med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog pri spletnem nadlegovanju. Pomembne razlike se kažejo pri vlogi povzročitelja spletnega nadlegovanja, kjer fantje poročajo, da so se pogosteje kot dekleta znašli v vlogi povzročitelja spletnega nadlegovanja. Pri vlogi žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja statistično pomembnih razlik ni. Tako fantje kot dekleta najpogosteje

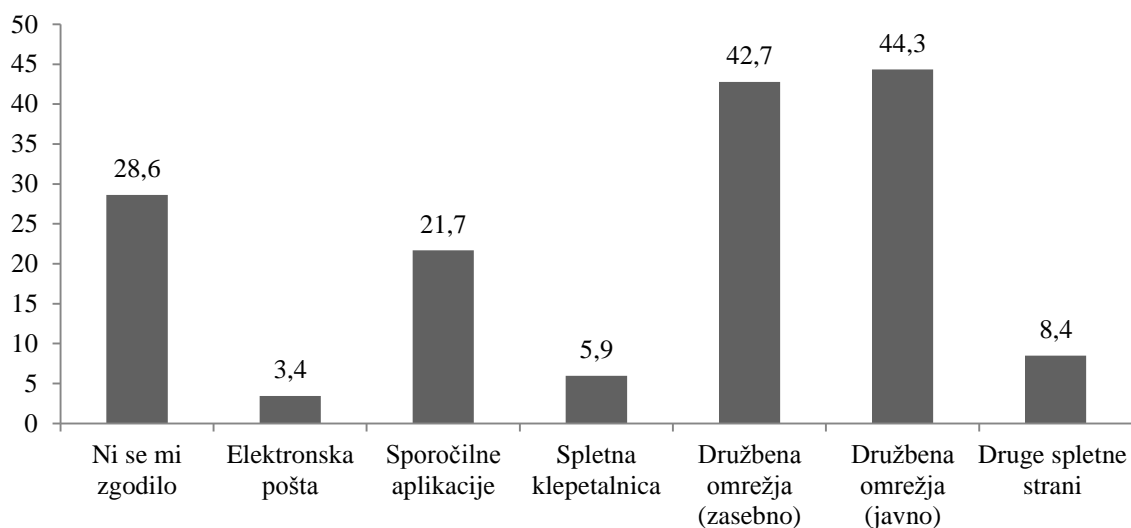
poročajo, da se v vlogi žrtve s spletnim nadlegovanjem niso srečali ali pa do so se srečali enkrat ali dvakrat v življenju. Glede na pridobljene rezultate lahko hipotezo ovržem, saj ni statistično pomembnih razlik med spoloma glede na pogostost srečevanja z vlogo žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja; pri srečevanju z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja pa fantje poročajo, da se jim dogaja pogosteje kot pa dekletom.

Tabela 2. *Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno obliko spletnega nadlegovanja (N=318).*

Oblike spletnega nadlegovanja	Fantje		Dekleta		t	df	p
	M	SD	M	SD			
<i>Flaming</i> – pisanje sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih	1,57	1,79	1,21	1,44	1,96	247,45	0,051
Očrnitev – posredovanje neresničnih informacij z namenom očrnitve, vključujoč digitalno preoblikovanje fotografij	0,72	1,11	0,77	1,11	-0,44	316	0,661
Poosebljanje – predstavljanje, da smo nekdo drug, vključujoč vdiranje in prevzemanje tujih računov ter komunikacijo pod njihovim imenom	0,65	1,11	0,55	0,88	0,82	244,76	0,414
<i>Outing</i> in prevara – posredovanje osebnih podatkov nekemu, komur sicer ne bi bile zaupane, in sicer z namenom osramotitve	0,39	0,82	0,29	0,72	1,23	316	0,218
Zalezovanje – raba elektronske komunikacije za zasledovanje drugega	0,47	1,06	0,57	1,18	-0,82	316	0,411
<i>Happy slapping</i> – snemanje nasilnega vedenja in kasnejše razpošiljanje posnetka uporabnikom spleta	0,54	1,04	0,29	0,71	2,41	219,35	0,017
Seksting – objava in pošiljanje slik ter posnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov	0,84	1,43	0,56	1,07	1,89	234,49	0,060

Iz tabele 2 lahko vidimo, da tako fantje kot tudi dekleta o *flamingu* poročajo kot o najpogostejši obliki spletnega nadlegovanja, s katero se srečujejo. Pri fantih si oblike spletnega nadlegovanja po pogostosti sledijo v naslednjem vrstnem redu: *flaming*, seksting,

očrnitev, poosebljanje, *happy slapping*, zalezovanje in *outing* ter prevara. Tudi pri dekletih je najpogostejši *flaming*, sledijo mu očrnitev, zalezovanje, seksting, poosebljanje, *outing* in prevara ter *happy slapping*. Oboji tako poročajo, da se najpogosteje srečujejo s *flamingom*, pisanjem sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih. S *flamingom* se sicer nekoliko pogosteje srečujejo fantje, vendar je rezultat na meji statistične pomembnosti. *Flaming* je tudi edina oblika spletnega nadlegovanja, ki ima neodvisno od spola aritmetično sredino večjo od 1. Opazimo lahko, da se med nekaterimi odgovori za posamezne oblike spletnega nadlegovanja pojavljajo statistično pomembne razlike. V pogostosti srečevanja, v katerikoli vlogi iz trikotnika vlog pri spletnem nadlegovanju s *flamingom*, očrnitvijo, poosebljanjem, *outingom* in prevaro, zalezovanjem in sekstingom, med fanti in dekleti ni statistično pomembnih razlik, le-te pa lahko opazimo pri obliki spletnega nadlegovanja *happy slapping*. Tu fantje poročajo, da so se z omenjeno obliko srečali pogosteje kot dekleta.

Graf 1. Deleži odgovorov na vprašanje, kje se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja (%), (N=318).

Iz grafa 1 lahko vidimo, da največ vprašanih poroča, da se spletno nadlegovanje izvaja na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram. Opazimo lahko, da najpogosteje poročajo, da se spletno nadlegovanje dogaja javno (44,3 %), nekoliko manj pa na omenjenih družbenih omrežjih preko zasebnih sporočil (42,7 %). Razlike med javnim in zasebnim so majhne. Med bolj pogostimi odgovori o mestu izvajanja spletnega nadlegovanja so tudi sporočilne aplikacije kot je Viber, WhatsApp in Snapchat (21,7 %). Najredkeje poročajo o spletnem nadlegovanju preko elektronske pošte (3,4 %). Odgovori anketirancev so skladni z

ugotovitvijo, da se kot najpogostejša oblika spletnega nadlegovanja pokaže *filaming*, ki poteka ravno na javnih kanalih. Anketiranci so lahko obkrožili več možnih odgovorov.

6.2 ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA DEKLET NA SPLETU

Pri raziskovanju značilnosti spolnega nadlegovanja na spletu sem najprej proučila pogostost srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog spolnega nadlegovanja na spletu, potem sem proučila pogostost srečevanja s posamezno obliko spolnega nadlegovanja na spletu, neodvisno od vloge, v kateri so sodelujoči, ter mesta, kjer se spolno nadlegovanje na spletu najpogosteje dogaja.

Tabela 3. *Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog pri spolnem nadlegovanju na spletu (N=318).*

Trikotnik vlog pri spolnem nadlegovanju na spletu	Fantje		Dekleta		t	df	p
	M	SD	M	SD			
Žrtev spolnega nadlegovanja na spletu	0,12	0,46	0,31	0,65	-3,06	315,75	0,002
Povzročitelj spolnega nadlegovanja na spletu	0,18	0,57	0,03	0,25	2,77	171,20	0,006
Opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu	0,78	1,15	0,78	0,96	-0,05	316	0,957

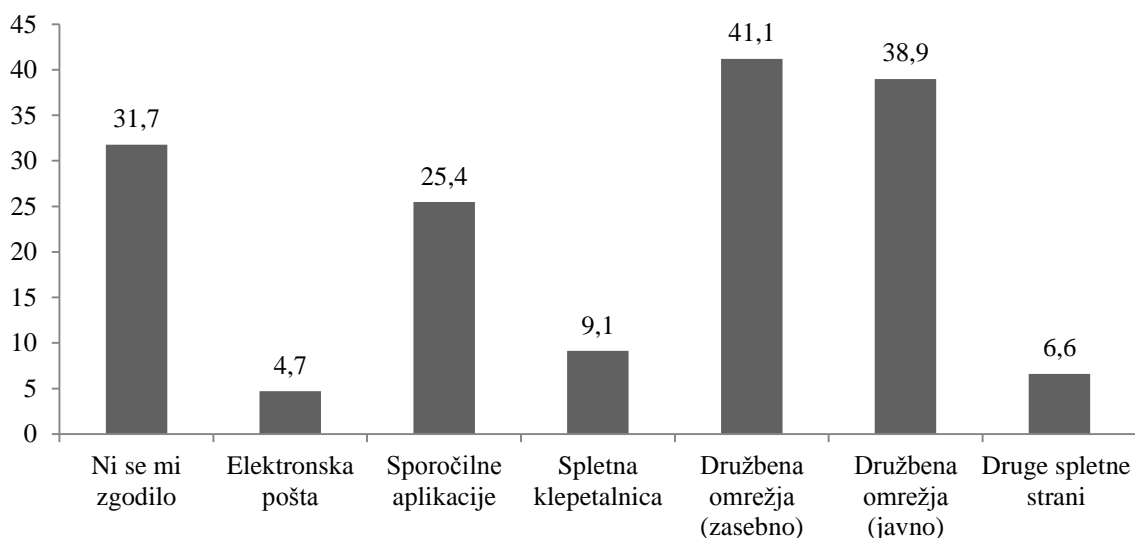
H2: Dekletom se pogosteje kot fantom dogaja spolno nadlegovanje na spletu.

Tabela 3 kaže, da je najpogostejša vloga, s katero se srečujejo tako fantje kot tudi dekleta, vloga opazovalca spolnega nadlegovanja. Fantje poročajo, da se najmanj pogosto srečujejo z vlogo žrtve spolnega nadlegovanja, medtem ko dekleta poročajo, da se najmanj pogosto srečujejo z vlogo povzročitelja spolnega nadlegovanja. V tabeli 3 lahko vidimo statistično pomembne razlike med spoloma pri srečevanju z vlogo žrtve in vlogo povzročitelja spolnega nadlegovanja na spletu. Opazimo lahko, da se dekletom spolno nadlegovanje na spletu dogaja statistično pomembno pogosteje kot fantom, medtem ko fantje poročajo, da so se pogosteje znašli v vlogi povzročitelja spolnega nadlegovanja na spletu kot pa dekleta. Med spoloma ni statistično pomembnih razlik v pogostosti srečevanja z vlogo opazovalca. Neodvisno od spola lahko opazimo, da je srečevanje z vlogo žrtve spolnega nadlegovanja na spletu redko, saj aritmetična sredina nikoli ne presega vrednosti 0.50. Podobno lahko opazimo za povzročitelje spolnega nadlegovanja na spletu. Na podlagi rezultatov lahko hipotezo potrdim.

Tabela 4. *Aritmetične sredine, standardne deviacije in pomembnost razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno obliko spolnega nadlegovanja na spletu (N=318).*

Oblike spletnega nadlegovanja	Fantje		Dekleta		t	df	p
	M	SD	M	SD			
Spolno ponižujoči komentarji	0,87	1,38	0,79	1,21	0,58	316	0,559
Umazane šale	1,91	1,95	1,49	1,57	2,03	248,37	0,043
Neprimerna uporabniška imena na družbenih omrežjih	1,12	1,64	0,93	1,26	1,09	240,44	0,278
Neposredno pošiljanje fotografij in videoposnetkov golih delov telesa prejemniku	0,74	1,37	0,52	0,91	1,63	216,13	0,104
Objavljanje fotografij in videoposnetkov golih delov telesa na spletnih straneh, kjer tega ne pričakujemo	0,45	0,98	0,35	0,72	1,02	230,34	0,310
Vprašanja o spolnih organih	0,79	1,34	0,62	1,03	1,24	240,60	0,217
Vprašanja o spolnem življenju in izkušnjah	1,03	1,48	0,91	1,19	0,79	247,73	0,432
Povabilo k spolnemu stiku izven virtualnega prostora	0,79	1,47	0,58	1,04	1,42	225,70	0,158
Spletno zalezovanje z namigi na spolni stik	0,74	3,01	0,47	0,98	1,00	153,89	0,316

V tabeli 4 lahko vidimo, da je vrstni red pogostosti srečevanja s posamezno obliko spolnega nadlegovanja na spletu pri obeh spolih skoraj enak. Najpogostejša oblika, s katero se srečujejo, so umazane šale, sledijo pa jim neprimerna uporabniška imena, vprašanja o spolnem življenju in izkušnjah, spolno ponižujoči komentarji ter vprašanja o spolnih organih. Tabela 4 kaže statistično pomembne razlike med spoloma v pogostosti srečevanja s posameznimi oblikami samo pri eni obliki spolnega nadlegovanja na spletu, in sicer pri umazanih šalah. Fantje poročajo, da se neodvisno od vlog, v katerih so, pogosteje srečujejo z umazanimi šalami, kot pa dekleta. Oboji se tako najpogosteje srečujejo z obliko umazanih šal, s katero se srečujejo neodvisno od vloge, v kateri so.

Graf 2. Deleži odgovorov na vprašanje, kje se spolno nadlegovanje na spletu najpogosteje dogaja (%), (N=318).

H3: Spolno nadlegovanje deklet na spletu se pogosteje dogaja na tistih družbenih omrežjih, na katerih je starševski nadzor omejen.

Hipoteze nisem mogla preveriti z nobenim statističnim testom, saj je bilo podano vprašanje z več možnimi odgovori. Iz grafa 2 vidimo, da največ vprašanih poroča, da se spolno nadlegovanje dogaja na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram. Z razliko od rezultatov o mestu izvajanja spletnega nadlegovanja tu največ posameznikov, ki so se srečali s katerokoli obliko spolnega nadlegovanja na spletu, največkrat poroča, da se spolno nadlegovanje dogaja na družbenih omrežjih zasebno (41,1 %), nekoliko manj pa javno (38,9 %). Razlika med odgovori, da se spolno nadlegovanje na spletu dogaja javno, in odgovori, da se dogaja zasebno, je zelo majhna. Neodvisno od spola in vloge poročajo, da zasebnemu in javnemu spolnemu nadlegovanju na družbenih omrežjih sledi nadlegovanje preko sporočilnih aplikacij, kot so Viber, WhatsApp in Snapchat (25,4 %). Najmanj vprašanih poroča o spolnem nadlegovanju preko elektronske pošte (4,7 %). Zanimivo je, da jih največ poroča o tem, da se jim spolno nadlegovanje na spletu ni zgodilo (31,7 %).

7 POVZETEK UGOTOVITEV RAZISKAVE

Namen diplomskega dela je bil med dijaki in dijakinjami drugih in tretjih letnikov srednje šole proučiti ter raziskati pojavnost spletnega nadlegovanja s poudarkom na spolnemu nadlegovanju deklet na spletu, in ugotoviti značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu. Razprava je razdeljena na dva posamezna vsebinska sklopa, kjer je spolno nadlegovanje uvrščeno v širši kontekst spletnega nadlegovanja.

7.1 ZNAČILNOSTI SPLETNEGA NADLEGOVANJA

Po demografskem delu vprašalnika sem v drugem delu ugotavljala značilnosti spletnega nadlegovanja, kjer sem raziskovala pogostost srečevanja s posamezno vlogo v trikotniku vlog spletnega nadlegovanja, pogostost srečevanja s posamezno obliko spletnega nadlegovanja ter kraje, kjer se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja.

Kot najpogostejšo obliko spletnega nadlegovanja, s katero so se srečali v katerikoli vlogi, so tako fantje kot dekleta navedli *flaming*, pisanje sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih (Tabela 2). Statistično pomembne razlike med spoloma lahko opazimo pri obliki *happy slapping*, kjer je prisotno snemanje nasilnega vedenja in kasnejše razpošiljanje posnetka ostalim uporabnikom spleta, s katerim se fantje srečujejo pogosteje kot dekleta. Seznam po pogostosti posameznih oblik spletnega nadlegovanja je med fanti in dekleti v veliki meri enak, razlike so zanemarljive, kar je delno v nasprotju s preteklimi raziskavami, ki so ugotovile, da med dekleti prevladujejo bolj posredne oblike spletnega nadlegovanja, kot je očrnitev, poosebljanje, širjenje govoric, pri fantih pa bolj neposredne, kot so *flaming*, *happy slapping*, seksting (Connell idr., 2013). Rezultati so pokazali, da je *happy slapping* res oblika, s katero se fantje srečujejo pogosteje kot dekleta, kar lahko pripišemo ravno razlogu neposredne narave te oblike spletnega nadlegovanja. Slovenski avtorji so pri raziskovanju spletnega nadlegovanja ugotovili, da je med pogostejšimi oblikami spletnega nadlegovanja ravno prejemanje žaljivih komentarjev na svojem profilu na družbenem omrežju (Jontes idr., 2015), prejemanje neprijetnih sporočil (Lobe in Muha, 2011a), kar se ujema z rezultati moje raziskave. Tu velja opozoriti, da je popolna primerjava rezultatov onemogočena, saj se je informacijsko-komunikacijska tehnologija že precej spremenila in prej priljubljene naprave, spletne strani in aplikacije nadomestila z drugimi oziroma jih dodala starim. Zapišem lahko, da se dometu spletnega nadlegovanja s prihodom in z nadgradnjo informacijsko-komunikacijske tehnologije pripisuje vedno širši okvir.

Pri interpretaciji rezultatov o pogostosti srečevanja s posamezno vlogo iz trikotnika vlog (povzročitelj, žrtev in opazovalec spletnega nadlegovanja) sem ugotovila, da pri vlogi žrtve in opazovalca statistično pomembnih razlik med spoloma ni. Pomembne razlike med spoloma pa lahko opazimo pri vlogi povzročitelja spletnega nadlegovanja, kjer se fantje srečajo s tem pogosteje kot dekleta, kar sicer v celoti ne potrjuje moje prve hipoteze, ki predpostavlja, da se dekleta pogosteje kot fantje srečajo z vlogo povzročitelja, žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja, je pa v skladu z rezultati nekaterih preteklih raziskav. Q. Li (2006) namreč ni ugotovila pomembnih razlik med spoloma pri srečevanju z vlogo opazovalca. Prav tako Beran in Li (2007), Q. Li (2006), Patchin in Hinduja (2006) ter Slonje in Smith (2007) pomembnih razlik med spoloma niso ugotovili pri srečevanju z vlogo žrtve spletnega nadlegovanja. Odsotnost razlik lahko pojasnimo s tem, da je splet postal del vsakdanjega življenja mladostnikov, kjer so tveganjem v podobni meri izpostavljeni tako fantje kot dekleta. Splet je postal enostavno dostopen, s svojimi zakonitostmi pa oblike spletnega nadlegovanja ne samo omogoča, temveč jih v določeni meri tudi spodbuja. Ugotovila sem, da se z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja pogosteje srečujejo fantje, kar je v skladu z nekaterimi ugotovitvami preteklih raziskav (Li, 2006; Slonje in Smith, 2007; Vandebosch in VanCleemput, 2009), vendar velja opozoriti, da so v preteklih raziskavah večinoma raziskovali različne oblike spletnega nadlegovanja in ugotovili, da se razlike med spoloma v pogostosti srečevanja z vlogo povzročitelja povezuje z določenimi oblikami spletnega nadlegovanja (Li, 2006; Ybarra in Mitchell, 2004). Q. Li (2006) je namreč raziskovala bolj splošne oblike spletnega nadlegovanja, s čemer so se fantje lažje samoidentificirali, pri bolj specifičnih oblikah, ki sta jih raziskovali Ybarra in Mitchel (2004), pa statistično pomembnih razlik med spoloma ni bilo. To lahko povežemo s socializacijskimi dejavniki okolja, v katerem živimo, ki dekleta za agresivna dejanja še vedno bolj obsoja in kaznuje kot fante, zato se dekleta posledično težje identificirajo z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja (Ybarra in Mitchell, 2004). Mojo ugotovitev lahko pojasnimo tudi s povezavo s tradicionalnimi oblikami nadlegovanja, kjer fantje splet uporabljajo zgolj kot dodatno orodje pri povzročanju različnih oblik nadlegovanja, saj jim le-ta služi kot podaljšek tradicionalnim oblikam nadlegovanja.

Raziskovala sem tudi najpogostejše lokacije izvajanja spletnega nadlegovanja. Največ dijakov je poročalo, da se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja javno, na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram. Rezultat lahko pojasnimo v povezavi s priljubljenostjo omenjenih družbenih omrežjih, saj so to trije od štirih najbolj priljubljenih družbenih omrežjih

med mladostniki ta hip, večinoma jih dnevno uporablja kar 76 % vseh mladostnikov, vključenih v raziskavo (Lenhart, 2015). Mladostniki se tako s spletnim nadlegovanjem najpogosteje srečujejo na družbenih omrežjih, kjer preživijo tudi največ svojega časa. Zakaj menijo, da se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja javno in ne zasebno na družbenih omrežjih (čeprav raziskava kaže majhne razlike med obema), lahko pojasnimo skozi diskurz anonimnosti uporabnikov. Anonimnost namreč omogoča, da se uporabniki enostavno skrijejo za neznano uporabniško ime ali pa se predstavijo z neresničnimi osebnimi podatki, kar onemogoča njihovo identifikacijo in posledično zavira njihov morebiten strah pred posledicami (Patchin in Hinduja, 2006). Uporabniki se za anonimnostjo skrivajo tudi pri zasebni komunikaciji na družbenih omrežjih, vendar so tam neposredno soočeni z žrtvijo, zato je stopnja anonimnosti lahko manjša. Ugotovitev lahko povežem z ugotovitvijo najbolj pogoste oblike spletnega nadlegovanja, *flamingom*, ki poteka javno na družbenih omrežjih ali spletnih straneh. Ugotovitve značilnosti spletnega nadlegovanja se ujemata, saj je najpogostejša oblika *flaming*, najpogostejši »*kraj zločina*« pa družbena omrežja, kjer je spletno nadlegovanje javno.

Zanemarljivo pa tudi ni dejstvo, da sem že pri pregledu posameznih vprašalnikov opazila, da je veliko dijakov obkrožilo, da se nikoli niso znašli v vlogi povzročitelja, žrtve ali opazovalca spletnega nadlegovanja, kasneje pa so pri različni oblikah spletnega nadlegovanja označevali, da so se s posamezno obliko srečali večkrat. Odločila sem se, da teh rezultatov ne zavržem, ampak jih izpostavim kot zanimivo ugotovitev. To lahko razumem, kot da so se dijaki težje identificirali s posamezno vlogo v spletnem nadlegovanju, ko pa so jim bile ponujene specifične oblike spletnega nadlegovanja, so svoje izkušnje na spletu lažje povezali s spletnim nadlegovanjem, kar je lahko posledica nevednosti dijakov, kaj spletno nadlegovanje sploh je, lahko pa ga razumemo kot nelagodje pred identifikacijo s posamezno vlogo, saj svojim izkušnjam ne pripisujejo pojma nadlegovanja in jih dojemajo že kot nekaj vsakdanjega. S tem spletno nadlegovanje vstopa v temno polje kriminalitete, kar problematiki daje potencial za nadaljnja raziskovanja.

7.2 ZNAČILNOSTI SPOLNEGA NADLEGOVANJA NA SPLETU

V tretjem delu vprašalnika pa sem pridobivala podatke, s katerimi sem odkrivala značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu. Že na samem začetku opozarjam, da se je kljub raziskovanju značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu in jasnim navodilom pred reševanjem vprašalnika, z vlogo žrtve spolnega nadlegovanja identificiralo tudi nekaj fantov. Teh vprašalnikov iz raziskave nisem izločila, saj v nadaljevanju niso vplivali na rezultate. Pri

raziskovanju pogostosti posameznih oblik so dijaki namreč poročali o oblikah, neodvisno od vlog, s katerimi so se srečevali. Prav tako pa v podatku, da je med žrtvami spolnega nadlegovanja na spletu tudi nekaj fantov, prepoznavam implikacijo za nadaljnje raziskovanje.

Kot najpogostejšo obliko spolnega nadlegovanja deklet na spletu, s katero so se dijaki srečali v katerikoli vlogi (žrtev, povzročitelj ali opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu), tako fantje kot dekleta navajajo umazane šale. Čeprav so pri obeh spolih umazane šale najpogostejša oblika, s katero se srečujejo, sem ugotovila statistično pomembne razlike v pogostosti srečevanja z umazanimi šalami, in sicer se fantje pogosteje kot dekleta srečujejo z umazanimi šalami neodvisno od vlog, v katerih so (Tabela 4). Tudi pri spolnem nadlegovanju je moč opaziti, da se vrstni red pogostosti posameznih oblik med spoloma ne razlikuje preveč, oba spola namreč poročata, da po pogostosti umazanim šalam sledijo neprimerna uporabniška imena, vprašanja o spolnem življenju in izkušnjah, spolno ponižujoči komentarji ter vprašanja o spolnih organih. Tako opazimo, da je najbolj pogosta oblika spolnega nadlegovanja deklet na spletu verbalno spolno nadlegovanje, aktivno bolj kot pasivno, ki zajema umazane šale in spolno ponižujoče komentarje, sledi mu neželena spolna pozornost, ki vključuje vprašanja o spolnem življenju in izkušnjah ter o spolnih organih. Med manj pogostimi pa je grafično spolno nadlegovanje, ki vključuje pošiljanje ali objavljanje neprimerne grafičnega gradiva, in spolna prisila, ki vključuje povabilo k spolnemu stiku izven virtualnega prostora, ter spletno zalezovanje z namigi na spolni stik. Ugotovitev je skladna z ugotovitvami avtorjev, ki so področje že raziskovali in ugotovili, da so najpogostejše oblike spolnega nadlegovanja na spletu oblike, ki vključujejo nadlegovanje na podlagi spola in neželena spolna pozornost (Barak, 2005; FRA, 2014). Pri ostalih oblikah spolnega nadlegovanja na spletu ni bilo statistično pomembnih razlik med spoloma v pogostosti srečevanja s posamezno obliko. Razlog za to, da so umazane šale najbolj pogosta oblika spolnega nadlegovanja deklet na spletu, razumem razumevanje šal kot nekaj neškodljivega, torej kot nekaj, kar osebe na drugi strani ne prizadene, saj gre vendarle samo za šalo, pa čeprav takšno, ki ima neprimerno vsebino. Za oblikovanje šale uporabnik spleta ne potrebuje veliko časa, je en izmed bolj preprostih načinov nadlegovanja, medtem ko za pošiljanje neprimerne grafičnega gradiva, vključujoč fotografije in videoposnetke golih delov telesa, uporabnik potrebuje več časa, da gradivo zbere in ga posreduje naprej.

Pri interpretaciji rezultatov pogostosti srečevanja s posamezno vlogo iz trikotnika vlog (povzročitelj, žrtev in opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu) sem ugotovila, da se statistično pomembne razlike pojavljajo pri vlogi žrtve in vlogi povzročitelja. Pri vlogi opazovalca pa statistično pomembnih razlik med spoloma ni. Ugotovila sem, da se dekleta pogosteje kot fantje srečujejo z vlogo žrtve spolnega nadlegovanja na spletu, kar je v skladu z mojo drugo hipotezo in preteklimi raziskavami (Barnes, 2001; Megarry, 2014; Mitchell idr., 2001; Mitchell idr., 2008; Pew Research Center, 2014; Strauss, 2012). Kot zanimivost lahko izpostavim, da se moja ugotovitev ne ujema z ugotovitvijo v raziskavi, ki je v preteklosti že raziskovala stik s spolnimi podobami na spletu v Republiki Sloveniji. Lobe in Muha (2011a) sta ugotovili, da so fantje nekoliko bolj izpostavljenim spolnim podobam kot dekleta. Ženske pa niso edina ranljiva ciljna skupina, ki je izpostavljena največjemu tveganju za spolno nadlegovanje na spletu. Barak (2005) omenja tudi otroke in etnične skupine. Mitchell idr. (2008) so raziskovali povezavo med pisanjem spletnih dnevnikov in izpostavljenostjo tveganju za spolno nadlegovanje, kjer so ugotovili, da so večinoma dekleta tista, ki spletne dnevnike pišejo in v njih razkrivajo svoje osebne podatke, objavljajo fotografije in videoposnetke. Vse to vpliva na povečanje tveganja za spolno nadlegovanje, saj lahko povzročitelji spolnega nadlegovanja vso objavljeno gradivo uporabijo za doseganje svojih namenov. Med spolnim nadlegovanjem in spletno neotesanostjo je tanka meja, ki je pogosto zabrisana (Megarry, 2014). Z ugotovitvijo pričujoče raziskave lahko povežem, da je najpogosteje izkušena oblika spolnega nadlegovanja na spletu srečevanje z umazanimi šalami, kar sicer (ne)upravičeno lahko razumemo tudi kot neotesanost. Čeprav je večina uporabnikov spleta žensk, se to ne vidi v feministični preobrazbi digitalne tehnologije, vendar še vedno prevladuje patriarhalna ureditev, kjer ženske nimajo vpliva in splet uporabljajo s strahom pred nadlegovanjem ter neprestanim občutkom ranljivosti (Megarry, 2014). Statistično pomembne razlike sem lahko opazila tudi pri pogostosti srečevanja z vlogo povzročitelja, kjer sem ugotovila, da se fantje pogosteje kot dekleta srečujejo z vlogo povzročitelja spolnega nadlegovanja deklet na spletu, kar je v skladu z rezultati preteklih raziskav (Ferrara, 2002, v Dombrowski idr., 2004; Megarry, 2014; Mitchell idr., 2008). Statistično pomembnih razlik med spoloma v pogostosti srečevanja z vlogo opazovalca spolnega nadlegovanja deklet na spletu ni. Iz tega lahko sklepam, da ga oboji zaznavajo enako in ne kaže, da bi ga eni ali drugi zaznavali kot bolj normalnega in ga posledično prej zaznavali, ko se srečajo z njim.

Hipoteze 3 nisem mogla preverjati z nobenim statističnim testom, saj je šlo za odgovore na eno vprašanje. Dijaki so največkrat poročali, da se spolno nadlegovanje deklet dogaja na

družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram, vendar z razliko od spletnega nadlegovanja ne javno, temveč zasebno. Razlike med odgovori, ki predstavljajo javno, in pa med tistimi, ki predstavljajo zasebno, so majhne. Omeniti velja, da so tudi sporočilne aplikacije, kot so Viber, WhatsApp in Snapchat, med bolj pogostimi odgovori, kjer se dogaja spolno nadlegovanje deklet na spletu, kar pa je v nasprotju z nekaterimi preteklimi raziskavami, kjer so ugotavljali, da se najpogosteje dogaja v spletnih klepetalnicah (Mitchell idr., 2001) in spletnih blogih (Mitchell idr., 2008). Razlog, da so rezultati drugačni, je predvsem ta, da spletne klepetalnice niso več med najpogostejšimi načini preživljanja prostega časa na spletu mladostnikov. Pew Research Center (2014) je namreč ugotovil, da so mladostniki najpogosteje žrtve nadlegovanja na družbenih omrežjih, kjer preživijo tudi največ svojega časa, ki ga preživijo na spletu. Svoje tretje hipoteze, ki omenja, da se spolno nadlegovanje deklet na spletu pogosteje dogaja na tistih družbenih omrežjih, na katerih je starševski nadzor omejen, nisem mogla preveriti, lahko pa rezultate razložim opisno. Opazila sem, da rezultati kažejo, da se spolno nadlegovanje dogaja ravno tam, kjer nadzor staršev ni majhen, ne glede na to, ali gre za javno ali zasebno komuniciranje. Med družbena omrežja in aplikacije le-teh, ki imajo omejen starševski nadzor, prištevam vsa, razen Facebooka. Duggan idr. (2015) so namreč ugotovili, da je Facebook najbolj priljubljeno družbeno omrežje med starši. Večina izmed njih ga uporablja vsak dan, kar povečuje obseg nadzora, ki ga na omrežjih nad svojimi otroki lahko imajo. Opozorila pa bi, da so dijaki največkrat poročali o zasebnem in javnem načinu komunikacije na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram, kar sicer nadzora staršev ne dovoljuje v celoti. Komunikacija preko zasebnih sporočil staršem namreč popolnoma onemogoča nadzor nad početjem svojih otrok. Potrebno pa se je zavedati, da je nadzor staršev relativen, saj lahko hkrati uporabljajo omenjena družbena omrežja in nimajo nadzora nad početjem svojih otrok. Mladostniki s tem namenom pogosto skrijejo svoje uporabniške profile, svojih staršev ne dodajajo v ožji krog prijateljev, komunikacijo s prijatelji in z naključnimi uporabniki spleta preselijo med zasebna sporočila ter podobno.

Raziskava ponuja vpogled v novodobni fenomen spletnega nadlegovanja v slovenskem prostoru, kjer pod drobnogled še vzame specifično obliko nadlegovanja – spolno nadlegovanje na spletu. Predstavlja pogostost srečevanja s posameznimi oblikami spletnega nadlegovanja in posledično tudi spolnega nadlegovanja deklet na spletu, obenem pa predstavlja tudi najpogostejše oblike nadlegovanja, ki lahko služijo kot ključna usmeritev pri načrtovanju dejavnosti na področju preprečevanja tvegane uporabe spleta. Poznavanje

različnih značilnosti spletnega nadlegovanja lahko pedagoškim delavcem, ki načrtujejo preventivne programe, nudi oporo, da pri izbiri dejavnosti upoštevajo trenutno stanje in aktualne potrebe mladostnikov, s čimer lahko dejavnosti uspešno približajo mladostnikom ter poskušajo doseči najboljši rezultat.

8 POMANJKLJIVOSTI RAZISKAVE IN IZHODIŠČA ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE

Raziskava ima nekatere pomanjkljivosti, ki omejujejo posploševanje rezultatov, a hkrati odpirajo priložnosti za nadaljnje raziskovanje.

Prva pomanjkljivost raziskave je velikost vzorca, ki je vključevala samo dijake in dijakinje (v nadaljevanju dijaki) srednjih šol v Ljubljani in ni bil reprezentativen. Zaradi potencialnih razlik v socialno-ekonomskem statusu družin in posledični dostopnosti do spleta ter informacijsko-tehnoloških naprav rezultatov ne moremo posploševati na vse slovenske mladostnike. Prav tako je potrebno upoštevati dejstvo, da je raziskava zajemala samo dijake drugih in tretjih letnikov, kar je majhen starostni razpon, ki nam prav tako posploševanje na vse mladostnike onemogoča.

Že pri pregledovanju posameznih vprašalnikov sem opazila, da je veliko dijakov poročalo, da se nikoli niso srečali z nobeno izmed vlog, kasneje pa so bili mnenja, da se jim je ena izmed oblik nadlegovanja zgodila večkrat. Vprašalnik bi lahko zastavila drugače in poročanje o oblikah postavila na prvo mesto, kjer bi dijaki lahko prepoznali več različnih oblik in se z njimi lažje identificirali, sledilo pa bi poročanje o srečevanju z različnimi vlogami. Pred izvedbo analize bi tako lahko preverjala zanesljivost odgovarjanja in izločila takšne vprašalnike ter s tem povečala zanesljivost.

Oblike nadlegovanja bi tako dijake že nekoliko pripravile k razmišljanju in jih spodbudile k brskanju po spominu, kar bi omogočilo lažjo identifikacijo s posamezno vlogo. Podobno bi storila pri delu, kjer sem raziskovala spolno nadlegovanje deklet, saj se je problematika ponovila. Večkrat se je pri poročanju o pogostosti posameznih oblik nadlegovanja pojavila nejasnost, kaj je to *outing*. Razmišljala sem, da bi v vprašalnik vključila konkretne primere, ki bi obliko konkretizirali, vendar sem se želela izogniti omejevanju individualne predstave o posamezni obliki nadlegovanja.

Med izpolnjevanjem vprašalnikov sem opazila, da je bila med dijaki motivacija za le-to majhna. Tako je bilo težko zagotoviti okolje, kjer bi dijaki lahko vprašalnike izpolnjevali

samostojno, torej brez klepetanja in primerjanja rezultatov. Od vseh 317 vprašalnikov sem zaradi očitnega naključnega obkroževanja odgovorov izločila en vprašalnik.

Kot dodatno pomanjkljivost raziskave bi izpostavila tretjo hipotezo, ki je z nobenim statističnim testom nisem mogla preverjati. Lahko bi hipotezo preoblikovala v trditev, da se spolno nadlegovanje deklet na spletu v večji meri dogaja na družbenih omrežjih, kjer je starševski nadzor omejen. Lahko pa bi že pri načrtovanju vprašalnika zastavila vprašanje o mestu izvajanja spolnega nadlegovanja na spletu v obliki lestvice, kjer bi sodelujoči v raziskavi poročali o pogostosti spolnega nadlegovanja na spletu na posameznem spletnem mestu posebej.

Glede na omenjene pomanjkljivosti bi bilo smiselno raziskavo razširiti na več slovenskih regij, z večjim starostnim razponom sodelujočih, s čimer bi pridobili bolj reprezentativen vzorec. Vključili bi lahko tudi dijake gimnazij in primerjali rezultate odvisno od zahtevnosti šole, ki jo obiskujejo (triletna srednja šola, štiriletna srednja šola, gimnazija). Prav tako bi lahko raziskavo razširili na spolno nadlegovanje na spletu, neodvisno od spola, in s tem razbili morebitni stereotip, da so vedno dekleta tista, ki so žrtve spolnega nadlegovanja na spletu.

9 ZAKLJUČEK

V zadnjih nekaj letih je neobvladljiva rast trga informacijske tehnologije in širitev družbenih omrežjih v vse sfere vsakdanjega življenja spletno nadlegovanje pripeljala v dnevno sobo vsakega posameznika, ki uporablja splet. Zaradi zakonitosti razvojnega obdobja so med bolj ranljivimi ravno mladostniki, ki brezskrbno, na kavču dnevne sobe, brskajo po družbenih omrežjih, med prijatelje dodajajo neznance in sledijo priljubljenim zvezdnikom. Ne zavedajo pa se, da je splet, in z njim priljubljena družbena omrežja, že samo po sebi okno v svet, kjer nadlegovanje ni pogojeno s fizično bližino povzročitelja. Z razvojem novodobne tehnologije je tako spletno nadlegovanje, kot nadgradnja tradicionalnega medvrstniškega nasilja, postala predmet obravnave mnogih.

V raziskavi sem postavila tri hipoteze, skozi katere sem zasledovala cilje ugotoviti značilnosti spletnega nadlegovanja, s poudarkom na značilnostih spolnega nadlegovanja deklet na spletu. V prvi hipotezi (H1) sem predvidevala, da se dekleta, pogosteje kot fantje, v situaciji spletnega nadlegovanja znajdejo v vlogi povzročitelja, žrtve in opazovalca spletnega nadlegovanja. Podatki so hipotezo ovrgli, saj nisem odkrila statistično pomembnih razlik med spoloma v pogostosti srečevanja z vlogo žrtve in opazovalca. Ugotovila pa sem, obstajajo statistično pomembne razlike med spoloma pri srečevanju z vlogo povzročitelja, kjer se fantje pogosteje od deklet srečujejo z vlogo povzročitelja spletnega nadlegovanja, kar lahko povežemo tudi z ugotovitvami preteklih raziskav, ki predpostavljajo, da fantje splet uporabljajo kot podaljšek pri tradicionalnih oblikah medvrstniškega nasilja. Ugotovila sem, da je pri obeh spolih najpogostejša oblika spletnega nadlegovanja *flaming*, pisanje sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih. V skladu s to ugotovitvijo sem ugotovila, da se spletno nadlegovanje najpogosteje dogaja javno – na družbenih omrežjih.

V nadaljevanju sem predvidevala, da se dekletom, pogosteje kot fantom, dogaja spolno nadlegovanje na spletu (H2). Podatki so hipotezo potrdili, saj sem odkrila statistično pomembne razlike med spoloma v pogostosti srečevanja z vlogo žrtve spolnega nadlegovanja na spletu, kjer se dekleta pogosteje srečujejo z vlogo žrtve kot pa fantje. Ugotovitev lahko povežemo s položajem deklet na spletu, kjer še vedno velja patriarhalna ureditev, njihov položaj, glede na hierarhijo moči, je jasen, dekleta pa so tista, ki o sebi razkrijejo več osebnih podatkov, kar potencialni povzročitelji lahko izkoristijo. Ugotovila sem, da tako fantje kot dekleta o najpogostejši obliki spolnega nadlegovanja deklet na spletu poročajo o obliki umazanih šal, ki mejo med spolnim nadlegovanjem in spletno neotesanostjo le še bolj zabrišejo.

V nadaljevanju sem predvidevala še, da se spolno nadlegovanje deklet pogosteje dogaja na tistih družbenih omrežjih, na katerih je starševski nadzor omejen (H3). Hipoteze nisem mogla preverjati z nobenim statističnim testom, sem pa ugotovila, da največ dijakov poroča, da se spolno nadlegovanje deklet dogaja na družbenih omrežjih, kot so Facebook, Twitter in Instagram, preko zasebnih kanalov, kar je sicer v nasprotju z mojim predvidevanjem. Med družbena omrežja z omejenim starševskim nadzorom sem namreč prištevala vsa družbena omrežja, razen Facebooka, ki velja za daleč najbolj priljubljeno družbeno omrežje med starši. Rezultati so pokazali, da največkrat poročajo, da spolno nadlegovanje na spletu, sicer z zelo majhno razliko od javnega, poteka zasebno. Razlika je tako majhna, da ničesar ne morem trditi, lahko pa ponudim razlago, da je to vendarle okrnjena oblika nadzora staršev. To, kar staršem omejuje nadzor nad potencialnim spolnim nadlegovanjem njihovih otrok, so otroci sami in ne toliko narava medija. Mladostniki namreč k dodatni omejenosti starševskega nadzora prispevajo tudi sami, saj svoje uporabniške profile skrijejo, staršev ne dodajajo med prijatelje, komunikacijo preselijo med zasebna sporočila in podobno, kar predstavlja dvorezen meč, saj starši mladostnike spodbujajo, da na spletu poskrbijo za svojo zasebnost, vendar dobra skrb za zasebnost zmanjšuje stopnjo nadzora staršev nad početjem svojih otrok.

Kot sem že na začetku zapisala, si želim, da moje diplomsko delo predstavlja osnovo za načrtovanje preventivnih programov in programov pomoči pri obravnavi spletnega nadlegovanja, saj ponuja vpogled v trenutno stanje ter potrebe mladostnikov. Glede na ugotovljeno predlagam, da se načrtujejo preventivni programi, ki v ospredje postavljajo zavedanje vseh treh vlog pri spletnem nadlegovanju vseh oblik in ne pozabijo na vlogo opazovalca, ki je najpogostejša vloga, s katero se srečajo tako fantje kot tudi dekleta pri spletnem nadlegovanju in spolnem nadlegovanju na spletu. Preventivni programi naj sicer zajemajo obravnavo vseh oblik spletnega nadlegovanja, vendar s poudarkom na *flamingu*, ki že nekaj let velja za eno izmed pogostejših oblik nadlegovanja na spletu, in umazanih šalah. Ker sem ugotovila, da je holistična obravnava fenomena nujna, naj tudi programi pomoči nudijo podporo in priložnost za opolnomočenje vsem trem vlogam. Žrtve in opazovalci najbolj potrebujejo veččine, kako se s spletnim nadlegovanjem in z vsemi njegovimi oblikami soočiti, kako ukrepati in na koga se v primeru težav obrniti, medtem ko povzročitelji spletnega nadlegovanja potrebujejo drugačne in družbeno sprejemljive priložnosti za izražanje svojih frustracij. V skladu z dobrimi praksami iz tujine predlagam vzpostavitev sistema spletnega mentorstva, kjer je medvrstniška pomoč pri obvladovanju konfliktov na spletu pod supervizijo strokovnjakov, vodenje spletnih centrov, kjer posamezniki lahko primere

anonimno prijavijo in poiščejo individualno pomoč. Verjamem pa, da je potrebno preventivne programe in programe pomoči oblikovati tako, da bodo opolnomočili uporabnike spleta na področju digitalne pismenosti, jih opremili s tehnološkimi znanji o spletni varnosti ter željo po kritičnem mišljenju in ustvarjanju pozitivne digitalne podobe. Socialni pedagog lahko pri načrtovanju preventivnih programov in programov pomoči ustvarja prostor za odprt dialog, ki omogoča izmenjavo občutkov, mnenj in izkušenj uporabnikov spleta ter s tem spodbuja soustvarjanje programov. Z aktivnim poslušanjem in s proaktivno naravnostjo lahko odkriva vzroke spletnega nadlegovanja med mladostniki ter raziskuje polje priložnosti za preprečevanje posledic. S spodbujanjem soustvarjanja programov vseh uporabnikov spleta lahko pričakuje programe prilagojene trenutnim potrebam uporabnikov.

Med pisanjem diplomskega dela sem ugotovila, da so sicer res prisotne nove oblike nekoč tradicionalnega nadlegovanja, vendar pojav sam po sebi ne predstavlja novosti. Tako kot informacijsko komunikacijska tehnologija vdira v vse sfere našega življenja, posledično zvišuje tudi našo občutljivost za negativne posledice le-te. Pri spletnem nadlegovanju manj govorimo o fizični in socialni premoči, temveč bolj o redefiniciji moči, ki sloni na osvajanju IKT kompetenc, ki posamezniku pomagajo morebiti pri obrambi ali pri izvajanju spletnega nadlegovanja. Potrebno se je zavedati, da je to heterogen pojav, z mnogimi definicijami, ki pogosto prinaša sicer kontradiktorne ugotovitve o splošni pogostosti in prisotnosti pojava glede na spol, starost in podobno, kar pa nedvoumno nakazuje na nujno holistično obravnavo fenomena. Zelo pomembna je enotna opredelitev različnih oblik nadlegovanja, saj je ravno od definicije pojava in razsežnosti oblik odvisno merjenje pojava in rezultati.

Splet ponuja polje priložnosti za vajo socialnih vlog, saj s svojimi zakonitostmi omogoča, da preizkusimo vse svoje plasti osebnosti, katerim v resničnem svetu, zaradi omejitev in zahtev okolja, nismo dali priložnosti. S tem instance nadlegovanja niso več pogojene z resničnim svetom, temveč smo jih spustili v »dnevno sobo«. Z raziskovanjem spletnega nadlegovanja in posledično spolnega nadlegovanja na spletu, kot potencialno tako problematičnega kot običajnega tradicionalnega nadlegovanja, lahko zapolnimo vrzel med iskanjem rešitev in neustavljivim povzročanjem novih izzivov, na katere nimamo pravega odgovora.

10 VIRI IN LITERATURA

Ahlfors, R. (2010). Many Sources, One Theme: Analysis of Cyberbullying Prevention and Intervention Websites. *Journal of Social Sciences*, 6(4), 515-522.

Ančić, K. (2002). *Nasilje - nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.

Arsenio, W. F. in Lamerise, E. A. (2001). Varieties of Childhood Bullying: Values, Emotion Process, and Social Competence. *Social Development*, 10(1), 59-73.

Barak, A. (2005). Sexual Harassment on the Internet. *Social Science Computer Review*, 23(1), 77-92.

Barnes, S. B. (2001). *Online connections: Internet interpersonal relationships*. Cresskill, NJ: Hampton.

Belsey, B. (2005). *Cyberbullying: An emerging threat to the »always on« generation*. Pridobljeno 03. 03. 2016, s http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf.

Beran, T.N. in Li, Q. (2005). Cyber- harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.

Beran, T.N. in Li, Q. (2007). The relationship between cyber-bullying and school bullying. *Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16-33.

Berger, K. (2007). Update on bullying at school: Science forgotten? *Developmental Review*, 27, 90-126.

Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in school*. Philadelphia: Open University Press.

Campbell, M.A., Slee, P.T., Spears, B., Butler, D. in Kift, S. (2013). Do cyberbullies suffer too? Cyberbullies' perceptions of the harm they cause to others and to their own mental health. *School Psychology International*, 34(6), 613-629.

Cassidy, W., Faucher, C. in Jackson, M. (2013). Cyberbullying among youth: A comprehensive review of current international research and its implications and application to policy and practice. *School Psychology International*, 34(6), 575-612.

Coloroso, B. (2008). *The Bully, the Bullied and the Bystander: how parents and teachers can break the cycle of violence*. New York: HarperCollins Publishers.

Conell, N. M., Schell-Busey, N. M., Pearce, A. N. in Negro, P. (2013). Badgrlz? Exploring Sex Differences in Cyberbullying Behaviors. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 12(3), 209-228.

Cyberhelp (2016). *Kaj razumemo pod pojmom spletno nadlegovanje?* Pridobljeno 20.03.2016, s http://cyberhelp.eu/sl/introduction/what_is.

Dekleva, B. (1996). Nasilje med vrstniki v zvezi s šolo- obseg pojava. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(4), 355-365.

Dombrowski, S. C., LeMasney, J. W., Ahia, C. E. in Dickson, S. A. (2004). Protecting Children From Online Sexual Predators: Technological, Psychoeducational, and Legal Considerations. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(1), 65-73.

Duggan, M., Lenhart, A., Lampe, C. in Ellison, N. B. (2015). *Parents and Social Media*. Pridobljeno 20.05.2016, s <http://www.pewinternet.org/2015/07/16/parents-and-social-media/>.

Feinberg, T. in Robey, N. (2009). Cyberbullying: Intervention and Prevention Strategies. *Communique*, 38(4), 22-24.

Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. in Drasgow, F. (1995). Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology*, 17, 425-445.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Griffiths, M. (2000). Excessive Internet use: Implications for sexual behavior. *Cyberpsychology and Behavior*, 3, 537-552.

Informacijski pooblaščenec (2009). *Smernice glede varstva pred spletnim nadlegovanjem. Verzija 1.0*. Pridobljeno 20. 05. 2016, s https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/smernice/Smernice-glede-varstva-pred-spletnim-nadlegovanjem.pdf.

Jontes, D., Luthar, B. in Oblak Črnič, T. (2015). *Raziskovalno poročilo Moč besed: družbeni in medijski vidiki spletnega nasilja*. Pridobljeno 15. 04. 2016, s http://www.telekom.si/ItakSi/Shared%20Documents/Raziskovalno_porocilo_Moc_besed.pdf.

Kanduč, Z. (1998). Pravo, spolnost in nasilje: kriminološke in viktimološke perspektive. V Kanduč, Z., Korošec, D., Bošnjak, M. (ur.), *Spolnost, nasilje in pravo (11-138)*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Urad RS za žensko politiko.

Katzer, C., Fetchenhauer in Belschak, F. (2009). Cyberbullying: Who Are The Victims? A comparison of Victimization in Internet Chatrooms and Victimization in School. *Journal of Media Psychology*, 21(1), 25-36.

Kowalski, R. M. in Limber, S. P. (2007). Eletronic Bullying Among Middle School Students. *Journal od Adolescent Health*, 41(6), 22-30.

Lenhart, A. (2015). *Teen, Social Media and Technology Overview*. Pridobljeno 21. 05. 2016, s <http://www.pewinternet.org/2015/04/09/teens-social-media-technology-2015/>.

Lenhart, A., Ling, R., Campbell, S. in Purcell, K. (2010). *Teens and mobilne phones..* Pridobljeno 23. 05. 2016, s <http://www.pewinternet.org/2010/04/20/teens-and-mobile-phones/>.

Li, Q. (2006). Cyberbullying in Schools. A Research of Gender Differences. *School Psychology International*, 27(2), 157-70.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A resarch of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behaviour*, 23 (2007), 1777-1791.

Li, Q. (2008). A Cross-cultural Comparisonn od Adolescent's Experience Related to Cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-34.

Li, Q. (2010). Cyberbullying in High Schools: A Study of Students' Behaviors and Beliefs about This New Phenomenon. *Journal of Agression, Maltreatment & Trauma*, 19, 372-392.

Lobe, B. in Muha, S. (2011a). *Tveganja in varnost otrok na internetu: Slovensko poročilo. Ugotovitve raziskave EU Kids Online o 9-16 let starih otrocih in njihovih starših*. Pridobljeno 10. 05. 2016, s

[http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/SlovenianReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/SlovenianReport.pdf).

Lobe, B., Muha, S. (2011b). *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov*. Prvo poročilo raziskave Mladi na netu. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko.

McCaffrey, K. (2011). *Uničimo jo!* Ljubljana: Založba Miš.

Megarry, J. (2014). Online incivility or sexual harassment? Conceptualising women's experiences in the digital age. *Women's Studies International Forum*, 47, 46-55.

Mishna, F., Cook, C., Gadalla, T., Daciuk, J. in Solomon, S. (2010). Cyber Bullying Behaviors Among Middle and High School Students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80 (3), 362-374.

Mitchell, K. J., Finkelhor, D. in Wolak, J. (2001). Risk Factors for and Impact of Online Sexual Solicitation of Youth. *American Medical Association*, 285 (23), 3011-3014.

Mitchell, K. J., Wolak, J. in Finkelhor, D. (2008). Are blogs putting youth at risk for online sexual solicitation or harassment? *Child Abuse & Neglect*, 32, 277-294.

Notar, C. E., Pagett, S. in Roden, J. (2013). Cyberbullying: Resources for Intervention and Prevention. *Universal Journal of Educational Research*, 1 (3), 133-145.

Obermaier, M., Fawzi, N. in Koch, T. (2014). Bystanding or standing by? How the number of bystanders affects the intention to intervene in cyberbullying. *New medial & society*, 2014, 1-17.

Ofcom. (2015). Adults' media use and attitudes. Pridobljeno 20. 04. 2016, s http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/media-literacy/2015_Adults_media_use_and_attitudes_report.pdf.

Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Patchin, J.W. in Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard, A preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4 (2), 148-169.

Patterson, L.J., Allan, A. in Cross, D. (2015). Adolescent perceptions of bystanders' responses to cyberbullying. *New media & society*, 2015, 1-18.

Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Pellegrini, A.D. in Bartini, M. (2000). A Longitudinal Study of Bullying, Victimization, and Peer Affiliation During the Transition From Primary School to Middle School. *American Educational Research Journal*, 37 (3), 699-725.

Peršak, N. (2010). Otroška pornografija in spletni »grooming«: pravni in družbeni odzivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61 (4), 433-437.

Pew Research Center (2014). *Online harassment*. Pridobljeno 20. 05. 2016, s <http://www.pewinternet.org/2014/10/22/online-harassment/>.

Polak, A., Smrtnik Vitulić, H. in Vošnjak, Š. (2011). Doživljanje različnih vlog v situacijah vrstniškega nasilja. *Socialna pedagogika*, 15 (3), 205-222.

Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sabella, R.A., Patchin, J.W. in Hinduja, S. (2013). Cyberbullying myths and realities. *Computers in Human Behavior*, 29 (2013), 2703-2711.

Schwartz, J. (2010). *Bullying, Suicide, Punishment*. Pridobljeno 10. 05. 2016, s http://www.nytimes.com/2010/10/03/weekinreview/03schwartz.html?_r=0.

Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: issues and solutions for the school, the classroom and the home*. Abingdon: Routledge.

Slonje, R. in Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49 (2), 147-154.

Slonje, R., Smith, K.P. in Frisen, A. (2012). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29 (2013), 26-32.

Statista (2014). Statistics and facts on internet usage worldwide. Statista, The Statistic Portal. Pridobljeno 06. 05. 2016, s <http://www.statista.com/topics/1145/internet-usage-worldwide/>.

Sticca, F. in Perren, S. (2013). Is Cyberbullying Worse than Traditional Bullying? Examining the Differential Roles of Medium, Publicity, and Anonymity for the Perceived Severity of Bullying. *Journal of Youth Adolescence*, 42, 739-750.

Strauss, S. L. (2012). *Sexual harassment and bullying: a guide to keeping kids safe and holding schools accountable*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Till, F. I. (1980). *Sexual harassment: A report on the sexual harassment of students*. Washington, DC: National Advisory Council on Women's Educational Programs.

Vandebosch, H. in Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New medial & society*, 11 (8), 1349-1371.

Wade, A. in Beran, T. (2011). Cyberbullying: The New Era of Bullying. *Canadian Journal of School Psychology*, 26 (1), 44-61.

Willard, N. (2007). *Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats*. Center for Safe and Responsible Use of the Internet.

Ybarra, M.L. in Mitchell, K.J. (2004). Online aggressor/ targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316.

Završnik, A. (2007). Kibernetična kriminaliteta: (kiber)kriminološke in (kiber)viktimološke posebnosti »informatijske avtoceste«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56 (3), 248-260.

Završnik, A. (2013). Spletno in mobilno nadlegovanje: pojem, oblike, posledice in soočanje s kazenskim pravom. *Zbornik znanstvenih razprav*, LXXIII, 219-303.

Žakej, T. (2013). Nasilje med mladimi v kibernetskem prostoru: neraziskanost pojava v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, XXIX (74), 107-123.

11 PRILOGE

11.1 SOGLASJE STARŠEV

Spoštovani starši!

Sem Sara Slokan, študentka četrtega letnika socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Za dokončanje diplomskega dela z naslovom *Značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu* potrebujem pomoč vaših otrok.

Za raziskovalni del diplomske naloge sem izbrala vprašalnik, ki mi bo pomagal zbrati podatke, ki jih bom v diplomskem delu uporabila. Vprašalnik je sestavljen iz treh delov. Prvi del je demografski, kjer udeleženci raziskave navedejo svojo starost, spol in srednjo šolo, ki jo obiskujejo; v drugem delu raziskujem pojavnost različnih oblik spletnega nasilja; v tretjem pa se osredotočim na značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu, kot ene izmed najpogostejših oblik spletnega nasilja. Vprašalnik v celoti rešijo tako fantje kot dekleta.

Namen raziskave je med dijaki in dijakinjami drugih ter tretjih letnikov srednjih šol proučiti in raziskati pojavnost spletnega nasilja s poudarkom na spolnemu nadlegovanju deklet na spletu ter ugotoviti značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu.

Vprašalnik, ki ga rešujejo udeleženci, je anonimen, podatki, pridobljeni z vprašalnikom, pa bodo predstavljeni v skupni obliki in uporabljeni izključno za potrebe raziskave. Za vse dodatne informacije o raziskavi sem dosegljiva na elektronskem naslovu sara.slokan@gmail.com.

Za sodelovanje se vam iskreno zahvaljujem!

S spoštovanjem,

Sara Slokan

SOGLASJE STARŠEV

Podpisani/-a izjavljam, da zavestno in prostovoljno soglašam s tem, da moj otrok/varovanec sodeluje v raziskavi *Spolno nadlegovanje deklet na spletu*, in da sem bil/-a o namenu, načrtih in metodah njegove izvedbe primerno in na razumljiv način podučen/-a. Dovoljujem, da se podatki zbirajo in se uporabijo za potrebe raziskave.

Prosimo, da obrazec izpolnite s tiskanimi črkami.

PODATKI O OTROKU

Ime in priimek: _____

Datum rojstva: _____

Srednja šola: _____

PODATKI O STARŠU/SKRBNIKU

Ime in priimek: _____

Datum: _____

Podpis: _____

11.2 VPRAŠALNIK

Pozdravljen/-a,

sem Sara Slokan, študentka četrtega letnika socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Za dokončanje diplomskega dela z naslovom **Značilnosti spolnega nadlegovanja deklet na spletu** potrebujem tvojo pomoč. Pred teboj je vprašalnik, ki mi bo pomagal zbrati podatke, ki jih bom vključila v svojo raziskavo.

Vprašalnik je anonimen, podatki, pridobljeni z vprašalnikom, pa bodo predstavljeni v skupni obliki in uporabljeni izključno za potrebe raziskave. Reševanje ti bo vzelo približno pet minut.

Hvala za sodelovanje!

Šola: _____

Spol: M Ž

Starost: _____

SPLETNO NADLEGOVANJE

1. **Kako pogosto si bil/-a v naslednjih vlogah?** *S križcem označi, kako pogosto si bil/-a v kateri izmed naštetih vlog.*

	Ni se mi zgodilo	Enkrat ali dvakrat v življenju	Trikrat ali štirikrat v življenju	Enkrat na mesec	Večkrat na mesec	Večkrat na teden ali pogosteje
Žrtev spletnega nadlegovanja						
Povzročitelj spletnega nadlegovanja						
Opazovalec spletnega nadlegovanja						

2. Če si bil/-a v kateri koli izmed vlog (žrtev spletnega nadlegovanja, povzročitelj spletnega nadlegovanja ali opazovalec spletnega nadlegovanja), kakšna oblika spletnega nadlegovanja je to bila? S križcem označi, kako pogosto si se srečal/-a s posamezno obliko spletnega nasilja.

	Nikoli	Enkrat ali dvakrat v življenju	Trikrat ali štirikrat v življenju	Enkrat na mesec	Večkrat na mesec	Večkrat na teden ali pogosteje
Flaming – pisanje sovražnih komentarjev, ki poteka na javnih kanalih						
Očrnitev – posredovanje neresničnih informacij o nekom, z namenom očrnitve, vključujoč digitalno preoblikovanje fotografij						
Poosebljanje – predstavljanje, da smo nekdo drug, vključujoč vdiranje in prevzemanje tujih računov in komunikacijo pod tujim imenom						
Outing in prevara – posredovanje osebnih podatkov nekomu, komur sicer ne bi bile zaupane, z namenom osramotitve						
Zalezovanje – raba elektronske komunikacije za zasledovanje drugega						
Happy slapping – snemanje nasilnega vedenja in kasnejše razpošiljanje posnetka ostalim uporabnikom spleta						
Seksting – objava in širjenje slik ter posnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov						

3. Če si bil/-a v kateri koli izmed vlog (žrtev spletnega nadlegovanja, povzročitelj spletnega nadlegovanja ali opazovalec spletnega nadlegovanja), kje se je nasilje dogajalo? Označi odgovore, ki veljajo zate. Možnih je več odgovorov.

- a. Nisem bil/-a v nobeni vlogi
- b. Po elektronski pošti.
- c. V sporočilnih aplikacijah (Viber, WhatsApp, Snapchat).
- d. V spletni klepetalnici.
- e. V zasebnih sporočilih – na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter, Instagram).
- f. Javno – na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter, Instagram).
- g. Na drugih spletnih straneh.

SPOLNO NADLEGOVANJE DEKLET NA SPLETU

1. Kako pogosto si bil/-a v naslednjih vlogah? S križcem označi, kako pogosto si bil/-a v kateri izmed naštetih vlog.

	Ni se mi zgodilo	Enkrat ali dvakrat v življenju	Trikrat ali štirikrat v življenju	Enkrat na mesec	Večkrat na mesec	Večkrat na teden ali pogosteje
Žrtev spolnega nadlegovanja na spletu						
Povzročitelj spolnega nadlegovanja na spletu						
Opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu						

2. Če si bil/-a v kateri koli izmed vlog (žrtev spolnega nadlegovanja na spletu, povzročitelj spolnega nadlegovanja na spletu ali opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu), kakšna oblika spolnega nadlegovanja je to bila? S križcem označi, kako pogosto si se srečal/-a s posamezno obliko spolnega nadlegovanja na spletu.

	Nikoli	Enkrat ali dvakrat v življenju	Trikrat ali štirikrat v življenju	Enkrat na mesec	Večkrat na mesec	Večkrat na teden ali pogosteje
Spolno ponižujoči komentarji						
Umazane šale						
Neprimerna uporabniška imena na družbenih omrežjih						
Neposredno pošiljanje fotografij in videoposnetkov golih delov telesa prejemniku						
Objavljanje fotografij in videoposnetkov golih delov telesa na spletnih straneh, kjer tega ne pričakujemo						
Vprašanja o spolnih organih						
Vprašanja o spolnem življenju in izkušnjah						
Povabilo k spolnemu stiku izven virtualnega prostora						
Spletno zalezovanje z namigi na spolni stik						

3. Če si bil/-a v kateri koli izmed vlog (žrtev spolnega nadlegovanja na spletu, povzročitelj spolnega nadlegovanja na spletu ali opazovalec spolnega nadlegovanja na spletu), kje na spletu se je spolno nadlegovanje dogajalo? Označi odgovore, ki veljajo zate. Možnih je več odgovorov.

- Nisem bil/-a v nobeni vlogi.
- Po elektronski pošti.
- V sporočilnih aplikacijah (Viber, WhatsApp, Snapchat).
- V spletni klepetalnici.
- V zasebnih sporočilih – na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter, Instagram).
- Javno – na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter, Instagram).
- Na drugih spletnih straneh.